

รายงานการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

POLITICAL PARTICIPATION OF STUDENTS IN MAHAMAKUT
BUDDHIST UNIVERSITY

พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ

กัญจिरา วิจิตรวัชรารักษ์

ธนะชัย สามล

ณัฐพล บุคตีสวรรณ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 คณะสังคมศาสตร์ จำนวน 180 คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (F-test or One- ANOVA) หากพบความแตกต่าง ทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.73$) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดค้าน ($\bar{X} = 3.16$) ด้านกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.91$) และด้านการติดต่อ ($\bar{X} = 2.58$) ตามลำดับ 2) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่าง ได้แก่ อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของอายุรายคู่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21-23 ปี มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป (Sig = 0.002) 3) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ประกอบด้วย ควรให้การศึกษานักศึกษาในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักศึกษา การใช้โยนิโสมนสิการ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา การเชื่อมโยงและประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างการเมืองภาคประชาชนด้วยกันเอง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพัฒนาการเมืองแบบพหุการเมืองที่เข้มแข็งโดยจะเอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ของกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และก่อให้เกิดประเด็นทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ขยับยกระดับเป็นประเด็นสาธารณะ เกิดการตรวจสอบกระบวนการทางการเมืองทั้งระบบ อันจะส่งผลกับระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศและประชาชนส่วนรวม

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The objectives of this research study were: 1) to study the level of political participation of students, 2) to compare personal factors with political participation of students and 3) to present guidelines for political participation of students. This research used a research methodology with a combination of methods by quantitative research, the sample consisted of 180 students of year class 1-4 of the Faculty of Social Sciences, selected by specific method. Analyze the data by means, Standard Deviation, t-test, F-testor One- ANOVA, if the differences were found, tested individually by the Scheffé method. In-depth interviews using with 8 key informants, using content analysis techniques for context.

The research results were as follows 1) The level of political participation of the students of the Faculty of Social Sciences In overall, the sample participants were at a moderate level ($\bar{X} = 3.07$), considering each aspect, it was found that the sample groups participated in a high level of 1 aspect, namely the election ($\bar{X} = 3.73$) and a moderate level of 4 aspects were: opposition ($\bar{X} = 3.16$), group activities ($\bar{X} = 2.97$), campaigning for political parties ($\bar{X} = 2.91$), and contact ($\bar{X} = 2.58$), respectively. 2) The hypothesis testing comparing were statistically significant difference in age, at the 0.001 level, when testing the difference between the mean age pairs, it was found that the sample aged 21-23 had different electoral political participation than the sample aged 30 and over (Sig = 0.002) 3) Guidelines for the development of political participation among students consist of: Approaches to developing political participation of students in the Faculty of Social Sciences should provide education of students in terms of acknowledging the information of students Using Yonisomanasikarn problem analysis study Linking and coordinating mutual benefits between people's politics, etc., are factors that contribute to strong plural political development that will facilitate new political movements of various groups. and causing new political issues to be raised as public issues The entire political process was examined. which will result in an efficient political system It is beneficial to the administration of the country and the public as a whole.

Keyword : Political Participation, Students of Mahamakut Buddhist University

บทสรุปผู้บริหาร

ปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการจัดกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษาย่อมเป็นไปตามความสนใจของแต่ละบุคคล โดยสถาบันทางการศึกษามีบทบาทในการสร้างบรรยากาศและจูงใจให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยการบูรณาการการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมพฤติกรรมทางเมืองแก่นักศึกษาและการกลมกลืนทางเมือง อันเป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ความสำนึก และค่านิยมเกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะความรู้ประสบการณ์ การอบรมการกลมกลืนทางจิตใจ การถ่ายทอดความรู้และการปลูกฝังจิตใจจากสถาบันทางการศึกษา การสอดแทรกอยู่ในหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้รับมาจากการศึกษาหาความรู้การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคมเพิ่มมากขึ้น

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา มีนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีความหลากหลายของนักศึกษาจากคณะที่ศึกษาในศาสตร์ที่ต่างกัน และได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา นับว่าหน่วยงานหนึ่งในการปลูกฝังให้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เสริมสร้างทักษะความรู้แก่นักศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครอง กอรปกับปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นไปในสภาวะใด ย่อมมีเหตุปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกันตามบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม ในด้านการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ด้านกิจกรรมกลุ่ม ด้านการติดต่อ และด้านการคัดค้าน เพื่อจักได้นำผลลัพธ์ที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การปรับโลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองของสังคมไทยให้เป็นไปตามอุดมคติที่พึงปรารถนา สร้างความมั่นคง ยั่งยืน ให้แก่สถาบันทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลไปเป็นพลเมืองที่เป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี เพราะได้รับทุนอุปถัมภ์จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนสรรพกิจอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยอย่างเสมอมา

สัมฤทธิผลแห่งการวิจัยครั้งนี้ ลุล่วงแล้วเสร็จด้วยดี เพราะความกรุณาเคราะห์ของผู้ทรงคุณวุฒิ และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2563 ที่ได้สละเวลาเอื้ออากรมีส่วนร่วมตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ตอบแบบสอบถาม ตลอดถึงการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขออนุโมทนาคารวะขอพระคุณคณะผู้บริหาร นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ชี้แนะ เสนอแนะ เพื่อการแก้ไขงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์โดยยิ่ง

สาระวิชาการหรือประโยชน์ที่จะพึงมีจากการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกุศลกิจแก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน และหากพึงมีความบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ยินดีน้อมรับเพื่อปรับปรุงโดยประการทั้งปวง

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	6
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	11
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย	16
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	31
3 วิธีดำเนินการวิจัย	32
3.1 รูปแบบการวิจัย	32
3.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	32
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	33
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	37

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
	4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป	40
	4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
	4.3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง	51
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	57
	5.1 สรุปผลการวิจัย	57
	5.2 อภิปรายผลการวิจัย	60
	5.3 ข้อเสนอแนะ	63
	บรรณานุกรม	64
	ภาคผนวก	68
	ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	69
	ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	75
	ประวัตินักวิจัย	79

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของผู้ตอบแบบสอบถาม	40
ตารางที่ 4.2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในรายด้านและภาพรวม	41
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเลือกตั้ง	42
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	43
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านกิจกรรมกลุ่ม	44
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการติดต่อ	45
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการคัดค้าน	46
ตารางที่ 4.8	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ	47
ตารางที่ 4.9	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุ	48
ตารางที่ 4.10	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีการศึกษา	49
ตารางที่ 4.11	การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง โดยใช้สถิติตามวิธีของ Scheffe	50

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวความคิดการวิจัย	31

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม เป็นตัวกำหนดกิจกรรมของสังคม โดยอำนาจจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมนั้น ๆ จะต้องเป็นธรรมและยั่งยืน และการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยได้เลือกรูปแบบการควบอำนาจ (Fusion of Power) โดยทั่วไปเรียกว่าระบบรัฐสภา (Parliamentary System) เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาจากประเทศอังกฤษ โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นสัตว์การเมือง “ไม่ว่าคุณจะทำอะไรก็เกี่ยวกับการเมืองหรือไม่ แต่การเมืองจะเกี่ยวข้องกับชีวิตคุณแน่นอน” นั่นก็คือการเมืองจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตและการดำรงชีวิตทุกด้านทุกมิติ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (สถาบันพระปกเกล้า, 2560)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองพร้อมทั้งส่งผลให้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความเข้มแข็งและยั่งยืน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากบทบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน เพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนในกระบวนการทางการเมืองต่าง ๆ หลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยึดหลักพื้นฐานที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนสามารถใช้อำนาจได้เสมอ แม้ว่าได้มอบอำนาจให้กับผู้แทนของประชาชนไปใช้ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วก็ตาม แต่ประชาชนก็สามารถเฝ้าตรวจสอบ ควบคุมและแทรกแซงการทำงานที่ของตัวแทนของประชาชนได้เสมอ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยเรื่องการเมือง การช่วยพรรคการเมืองในการณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง การเป็นผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือแม้แต่การเดินขบวนประท้วง หรือสนับสนุนการดำเนินการของรัฐที่ยังผลให้ตนเองได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนที่ไม่มีการทุจริตและไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาชนจะเลือกผู้แทนทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา และเจตจำนงของรัฐสภาถือเป็นความต้องการของประชาชน โดยที่ประชาชนยังมีช่องทางในการควบคุมทางการเมืองการปกครองได้บ้าง โดยขอบเขตของการมีตัวแทนของปวงชนนั้นต้องเป็นไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนทั่วไปต้องมีสิทธิที่จะมีตัวแทน สิทธิในการออก

เสียงเลือกตั้งจะเป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมีเงื่อนไขกีดกันประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมิได้ และสิทธิพื้นฐานของประชาชนต้องได้รับการรับรอง เช่น สิทธิในการพูด สิทธิในการเขียน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการนับถือศาสนา ซึ่งต้องเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงนับว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในทุกระดับชนชั้นสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการในระบบประชาธิปไตย กล่าวคือ สังคมใดจะมีความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงข้ามถ้าหากสังคมใดประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ (วัชรภรณ์ โพธิ์ศรีตา, 2543) และการมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่อาศัยการมีส่วนร่วมเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (involvement) ในการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ขององค์กร การที่บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพันต่อกิจกรรมนั้นและมีความผูกพันต่อองค์กรในที่สุด (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2543) จึงทำให้เห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทำให้การมีความเกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความผูกพัน

ปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการจัดกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษาย่อมเป็นไปตามความสนใจของแต่ละบุคคล โดยสถาบันทางการศึกษามีบทบาทในการสร้างบรรยากาศและจูงใจให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยการบูรณาการการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองแก่นักศึกษาและการกล่อมเกลாதองศาทางการเมือง อันเป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ความสำนึก และค่านิยมเกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะความรู้ประสบการณ์ การอบรมการกล่อมเกลาทองศาจิตใจ การถ่ายทอดความรู้และการปลูกฝังจิตใจจากสถาบันทางการศึกษา การสอดแทรกอยู่ในหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้รับมาจากการศึกษาหาความรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคมเพิ่มมากขึ้น

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา มีนักศึกษาเป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่หลากหลายเข้ามารับการศึกษา และได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา นับว่าหน่วยงานหนึ่งในการปลูกฝังให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เสริมสร้างทักษะความรู้แก่นักศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครอง กอปรกับปัจจุบัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นไปในสภาวะใด ย่อมมีเหตุปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกันตามบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม ในด้านการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ด้านกิจกรรมกลุ่ม ด้านการติดต่อ และด้านการคัดค้าน เพื่อจักได้นำผลลัพธ์ที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การปรับโลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองของสังคมไทยให้เป็นไปตามอุดมคติที่พึงปรารถนาต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยส่วนบุคคลใดบ้าง ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.3.2 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ในรูปแบบการวิจัย R&D (Research and Development) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเลือกตั้ง 2) ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง 3) ด้านกิจกรรมกลุ่ม 4) ด้านการติดต่อ 5) ด้านการคัดค้าน ที่จะนำไปสู่แนวโน้มและทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่จะเกิดขึ้น

1.4.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษาระยะนี้ ผู้วิจัยกำหนดไว้จาก 2 แหล่ง ดังนี้

1.4.2.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และประชาธิปไตย เป็นต้น

1.4.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ นักศึกษาเฉพาะคฤหัสถ์ระดับปริญญาตรีของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ชั้นปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 - 2563 จำนวน 342 คน (ทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาเฉพาะคฤหัสถ์ระดับปริญญาตรีของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ชั้นปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 - 2563 จำนวน 180 คน ได้มาโดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 735)

1.4.2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ได้จำนวน 8 คน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 1 จำนวน 2 คน
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 2 จำนวน 2 คน
- 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 3 จำนวน 2 คน
- 4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 4 จำนวน 2 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาในบริบทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในระยษนี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2563

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

จากการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาเฉพาะคฤหัสถ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในสังกัดคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม ปีการศึกษา 2563

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ที่นักศึกษามีส่วนร่วมระหว่างปี 2560-2563 โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. การเลือกตั้ง (Voting) หมายถึง เป็นกระบวนการวินิจฉัยสั่งการอย่างเป็นทางการ ซึ่งประชาชนเลือกปัจเจกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเลือกตั้งเป็นกลไกปกติที่ใช้ในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 การเลือกตั้งอาจเพื่อเลือกผู้ดำรงตำแหน่งใน

สถานิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหารและตุลาการ และสำหรับรัฐบาลภูมิภาคและท้องถิ่น กระบวนการนี้ยังใช้ในองค์การเอกชนและธุรกิจ ตลอดจนสโมสรจนถึงสมาคมและบริษัท

2. การรณรงค์แก่พรรคการเมือง (Party Campaigning) หมายถึง โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ สร้างความตระหนัก โน้มน้าวใจ และกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายกระทำบางอย่าง หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมี 'สาร' รูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกออกแบบขึ้นจากการกำหนดกลยุทธ์ ทิศทาง และลักษณะบางอย่างร่วมกัน เพื่อใช้สื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงในกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยประยุกต์ใช้สื่อในฐานะตัวกลางระหว่าง "สาร" และ "กลุ่มเป้าหมาย" อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการรับรู้และสร้างความสนใจ

3. กิจกรรมกลุ่ม (Group Activity) หมายถึง กิจกรรมใดหรือกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจในการฝึกอบรม สัมมนา เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มที่มีที่มาแตกต่างกันให้มีความสัมพันธ์ มีความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในกลุ่ม เพื่อจะได้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

4. การติดต่อ (Contacting) หมายถึง ความหมายของมนุษย์ที่ต้องการถ่ายทอด (Transmit) เพื่อแลกเปลี่ยน (Share) ข่าวสาร (Information) ความคิด (Idea) และทัศนคติ (Attitudes) ระหว่างกัน

5. การคัดค้าน (Protesting) หมายถึง การต่อต้าน หรือการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำที่ไม่เห็นด้วยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาที่บูรณาการทุกศาสตร์เพื่อการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สังคม และประเทศชาติให้มีคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาบ้านเมือง ถึงแม้จะเป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา แต่หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ได้มีแต่วิชาการทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีหลากหลายสาขาวิชาที่เป็นสหวิทยาการ เช่น หลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง หลักสูตรศึกษาศาสตร์ ฯลฯ ที่เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาเอก ความรู้ความเข้าใจหรือการเข้าถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเฉกเช่นมหาวิทยาลัยอื่น ๆ โดยทั่วไปเช่นเดียวกัน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.6.2 ทำให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนการขับเคลื่อน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการสอดรับกับการพัฒนาการเมืองในระดับประเทศ

1.6.3 นำข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรณรงค์ให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในขอบเขตที่เหมาะสม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) นั้น เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2550) กล่าวไว้ว่าตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่าการมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึงการที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการณ์เพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่ม

นักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เช่น เจมส์ แอล เครยตัน (2551) ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล (2548) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวน

น้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำ ปรีกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2554) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านกรให้และรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติการติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น

เจริญ ภัสระ (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนหรือชุมชน ยอมรับผิดชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทัศนะที่แตกต่างกันอีก 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการ ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน หรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม และในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ และแสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงถึงซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

เฉลิม เกิดโมลี (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวด้านความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมส่วนรวม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาว่าเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการกำหนด ตัดสินนโยบาย มีประโยชน์ 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง โดยการทำให้ความไม่พอใจของประชาชนต่อโครงการหรือนโยบายของรัฐ แทนที่จะแสดงออกในรูปของการทำลาย หรือการใช้ความรุนแรง ก็ให้มีทางระบายออกได้โดยการยื่นหนังสือ การเจรจาอย่างสันติที่ยืนอยู่บนความไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน มีการใช้ข้อมูลในการประกอบการเจรจา ใช้หลักการของความมีเหตุผลและการประนีประนอม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและแก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง

ประการที่ 2 การเปิดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในนโยบาย ยังทำให้ผู้บริหารประเทศสามารถเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งที่มาอันหลากหลาย ผู้มีอำนาจตัดสินใจในนโยบายก็มีทางเลือกได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจนโยบาย สามารถกระทำได้อย่างรอบคอบและรอบด้านมากขึ้นด้วย ในกรณีนี้ ยังเป็นการช่วยลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอีกด้วย

ประการที่ 3 ในการกำหนดนโยบายหรือดำเนินโครงการของรัฐ หากเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของทุก ๆ ฝ่ายแล้ว ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมโดยผ่านรูปแบบใด ๆ ก็ตาม จะทำให้โครงการดังกล่าวนั้น ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและมีความชอบธรรมมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่หลาย ๆ ฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดและมีส่วนในการสร้างขึ้น มา นอกจากนี้ ประชาชนก็จะเกิดการยอมรับและอาจทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโครงการร่วมกันอีกด้วย

ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อรูปโครงการของรัฐนั้น ถือว่าเป็นกลไกอันสำคัญกลไกหนึ่งในการที่ประชาชนจะสามารถตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจสำหรับตัดสินใจของรัฐ อันทำให้การกำหนดโครงการสามารถกระทำได้อย่างโปร่งใส ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดต่าง ๆ ลงได้ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมิติอันสำคัญของระบบการปกครองการบริหารที่เรียกว่า “ธรรมาภิบาล”

ประการที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความยุติธรรม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อม มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือหรือตัดสินใจ

2.1.1 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เจมส์ แอล. เครย์ตัน (2551) ได้กล่าวประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้ง คัดค้าน หรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้าและความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยิ่งอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่ายที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

2.1.2 ระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2548) ได้แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกต คือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามี

ส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการเหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อนุญาตตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะประชาชนหรือบุคลากรในหน่วยงานที่ได้ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติหรือตัดสินใจ ตลอดจนร่วมสนับสนุน ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนได้ร่วมตัดสินใจเพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินงานไปสู่วัตถุประสงค์เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมมีความพึงพอใจ มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือในการทำงาน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของ ซึ่งจะเป็นพลังให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการหลายท่านทั้งนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้คำนิยามและหรือความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ไว้ต่างกัน ดังนี้

วิฑูรย์ ภูษ (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่าหมายถึงกิจกรรมทั้งหลายของประชาชน แต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลงานทางการเมืองตามต้องการเท่านั้นและยังรวมถึงกิจกรรมเป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลที่แสดงออกโดยการปรับปรุงพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น เดินขบวนประท้วง การก่อกวนจลาจลและทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือทางการเมืองในการเสียภาษี เกณฑ์ทหาร เป็นต้น

สมคิด บางโม (2548) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในทางปฏิบัติการตัดสินใจ มักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่ยากสลับซับซ้อน และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติ โดยวิธีใดจึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการในการคัดเลือกเพื่อการปฏิบัติที่มีทางเลือกอยู่หลายทางและผลลัพธ์มีความแตกต่างกันในการตัดสินใจนี้จะมีขั้นตอนที่เริ่มต้นจากการที่ได้ตระหนักถึงปัญหาและขั้นตอนสุดท้ายจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารตัดสินใจใช้ในการแก้ไขปัญหาขององค์กร หรือการกำหนดแนวทางการปฏิบัติซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากโครงสร้างองค์กร พฤติกรรมของบุคคล และกลุ่ม (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2557)

บรรยงค์ โตจินดา (2548: 178) กล่าวว่า การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาพิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุดในบรรดาทางเลือกหลาย ๆ ทาง

สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2549) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรม มีใช้ทัศนคติ และใช้กับบุคคลธรรมดา ไม่ใช่ชนการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพราะเป็นอาชีพ ถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง การที่จะตัดสินใจว่าการกระทำใด ๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป็นบทบาททางการเมืองอาจถือลักษณะทางการเมืองที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ และจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอาจเป็นได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายสันติหรือรุนแรง ถึงแม้ว่าผู้เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาล แต่ก็อาจจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลแต่ประการใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำโดยสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองและกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายพูดคุยในประเด็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในด้านการเงิน การติดต่อกับผู้แทนราษฎร การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียง การช่วยรณรงค์หาเสียง และการสมัครเข้ารับเลือกตั้ง ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การลงคะแนนเสียง การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และเจ้าหน้าที่ด้านตุลาการ

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลที่มีจุดประสงค์เพื่ออิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจไว้หลายประการ คือ

ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายในเรื่องกิจกรรม ไม่ใช่ทัศนคติ ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง แต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้นถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role)

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและในทุก ๆ เรื่อง

Weiner (1971) ได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครอง (Support and demand)
2. ความพยายามที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการยอมรับว่าชอบธรรม (Legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (Representation)
5. สภาพที่บุคคลไม่ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Alienation) เพราะเห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง
6. ความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือเป็นพวกที่กระตือรือร้นที่จะกระทำ (Activists)

7. การกระทำที่มีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา (Persistence continuum) ซึ่งอาจมีสถานะการเป็นสถาบัน (Institutionalized) หรือการกระทำครั้งคราว ซึ่งเกิดขึ้นทันทีทันใด และมีระดับความรุนแรง

8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public policy) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการกระทำของหน่วยราชการ (Bureaucratic actions)

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรม อันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (National politics)

10. การกระทำที่เป็นการกระทำทางการเมือง (Political acting)

Weiner ได้กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” หมายถึง การกระทำโดยสมัครใจใด ๆ ซึ่งไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งที่จะไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น Weiner เน้นว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบ 3 ประการ คือ มีการกระทำ เป็นไปโดยสมัครใจ และมีการเลือก จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

Robert (1971) นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มการเมือง

Parry (1972) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองนั้นมีอยู่ทั่วไป อาจเรียงลำดับได้จากการออกเสียงเลือกตั้ง ไปจนถึงการเป็นผู้กำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบาย

Huntington and Nelson (1982) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลโดย Huntington ได้พิจารณาแง่มุมที่สำคัญและกำหนดขอบเขตของความหมายให้ชัดเจนขึ้น คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่รวมถึงทัศนคติ แต่เป็นการกระทำของการมีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนธรรมดา ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง ไม่เป็นเวลา และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้ยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจในการแบ่งสรรทรัพยากรในสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งการกระทำต่าง ๆ นี้ไม่รวมไปถึงการกดดันหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล

Nie and Verba (1975) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อยในการมีสิทธิต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลโดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่เชื้อชาติต่อ กฎเกณฑ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและพวกหัวคะแนน

2. เป็นกิจกรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกของ รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

3. การมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2554) ได้นำเสนอว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็น กิจกรรมที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง โดยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ โน้มน้าวจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณ์ เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบาย การตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยประชาชนได้กระทำการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อมอาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง ทั้งนี้ต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง โดย ได้รับการยอมรับตามกฎหมาย การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารงาน นโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับ ท้องถิ่น การนำเสนอของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เน้นย้ำชัดเจนว่าการมีส่วนร่วม ทางการเมืองต้องเป็นไปโดยสมัครใจถึงจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริง

2.2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหัวใจที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจทางการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน คือ กลไกสำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและยังเป็นการควบคุมการทำงานของฝ่าย นิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เหมาะสมเป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ผลลัพธ์ที่น่าสนใจในด้านการพัฒนาระบบการเมืองหรือระบบ ประชาธิปไตยและสามารถเป็นตัวชี้วัดประชาธิปไตยของประเทศนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยระดับ หรือสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมย่อมแสดงให้เห็นถึงระดับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ระดับสูงจะเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระดับสูงเช่นกัน และสร้างกลไกที่สำคัญ ในการตรวจสอบการทำงานรัฐ การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎรได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงถึงอุดมการณ์หรือเจตคติทาง การเมืองของภาคประชาชนในประเทศนั้น

2.2.3 ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Roth, D. F., & Wilson, F. L. (1980) แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยส่วนใหญ่ออกเป็น 3 ระดับ ตามพฤติกรรมการของบุคคล ดังนี้

1. ระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) คือ การที่บุคคลให้ความสนใจต่อข่าวสารและการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง การถกเถียงโต้แย้งหรือการอภิปรายปัญหาทางการเมือง การใช้สิทธิใช้เสียง ในการไปเลือกตั้ง การเข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองและการเข้าร่วมชุมนุม ทางการเมือง

2. ระดับกลางหรือระดับมีส่วนร่วม (Participants) คือ การมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของชุมชนที่ตนเองดำรงอยู่ การเข้าไปมีส่วนร่วมสำคัญหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

3. ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) คือ การก้าวไปสู่การเป็นผู้นำของกลุ่มที่มีผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้กับพรรคการเมืองหรือได้รับตำแหน่งทางการเมือง

มิลเบรธ (Milbrath, L. A. W. 1968) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่

1. การเลือกตั้ง
2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง
3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน
4. การมีบทบาทในการติดต่อทางราชการ
5. การเป็นผู้ประท้วง
6. การแนะนำวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

แพร์รี มอยเซอร์ และเดย์ (Parry, G., Moyser, G., & Day, N., 1992) ได้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าเป็นการกระทำของพลเมืองในการมีส่วนให้เกิดกระบวนการก่อรูป (Formulation) การส่งผ่าน (Passage) และการนำไปปฏิบัติ (Implementation) ในนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 5 ระดับดังนี้

1. การเลือกตั้ง (Voting) ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งที่เป็นการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. การรณรงค์แก่พรรคการเมือง (Party Campaigning) ได้แก่ การให้การสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียง

3. กิจกรรมกลุ่ม (Group Activity) ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง

4. การติดต่อ (Contacting) กับบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมือง บุคคลรอบข้าง หรือการสื่อสารในประเด็นเกี่ยวกับการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ

5. การคัดค้าน (Protesting) ได้แก่ การเข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ การร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ รวมถึงการร่วมลงชื่อเพื่อร้องขอรัฐสภาให้พิจารณาร่างกฎหมายหรือถอดถอนบุคคลต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มมากขึ้นด้วยศักยภาพของสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตยในด้านข้อมูลข่าวสารและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ได้ดังนี้

1. สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนควบคุมข้อมูลได้มากขึ้น เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านข้อมูลให้กับประชาชน

2. สามารถใช้เป็นมาตรวัดความพึงพอใจของประชาชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน

3. เป็นที่รวบรวมปฏิกิริยาทางการเมือง

4. หลีกหนีการใช้อำนาจรัฐในการแทรกแซงสื่อ เกิดรูปแบบใหม่ทางการเมืองที่ปลอดอำนาจรัฐ เปลี่ยนเป็นการสื่อสารในแนวราบมากยิ่งขึ้น
5. ประชาชนเป็นผู้รับสารสามารถโต้ตอบได้รอบด้านขึ้น
6. ทำให้สื่อมวลชนและนักการเมือง บิดเบือนข่าวสารได้ไม่สะทกเหมือนเก่า
7. สื่อใหม่สามารถออกแบบได้ตามความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

สรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อย่างไรก็ตาม แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนจะเป็นไปตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้ไว้กระทำได้ เช่น อนุญาตให้ประชาชนรวมตัวเพื่อชุมนุมคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

2.3.1 ความหมายของประชาธิปไตย

กระทรวงศึกษาธิการ (2535: 10-15) กล่าวว่า ประชาธิปไตยตามความหมายของ World book, encyclopedia ประชาธิปไตยจะต้องประกอบไปด้วย 2 ลักษณะ คือ ระบบการเมืองการปกครองและระบบวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นสิ่งที่ทางการศึกษาจำเป็นต้องสร้างความคิดรวบยอดและเสริมสร้างเจตคติให้กับนักเรียน นักศึกษา เพื่อปูพื้นฐานทางด้านวิถีชีวิตในสังคมให้เกิดความมั่นคงเสียก่อน ระบบการเมืองการปกครองก็จะได้พัฒนาขึ้นมาเองอย่างถูกต้องและสมบูรณ์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และสมชาย หิรัญกิตติ (2538: 79) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย (Democratic) ไว้ว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้ปกครองซึ่งให้กลุ่มทำการตัดสินใจโดยให้กลุ่มพิจารณาทำการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานและใช้การตอบสนองจากโอกาสต่าง ๆ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้นำ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 9) กล่าวถึงคำว่า ประชาธิปไตยไว้ว่า มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีก ซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่า การปกครองโดยชนหมู่มากหรือการปกครองโดยหมู่ชน ส่วนความหมายของคำว่าประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นภายหลังจากนั้น ประชาธิปไตยหมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคมในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้

สาโรช บัวศรี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540: 10) ได้สรุปความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ในแง่ของกระบวนการศึกษาว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนยึดมั่นในค่านิยม สำนึกศีลธรรม และปัญญาธรรม โดยทุก ๆ คนร่วมกันรับผิดชอบ นับถือและให้เกียรติกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงาน และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ให้หลงนับถือในเรื่องที่เสียหาย ทุกคนร่วมมือกัน แบ่งปันกัน และ

ประสานงานกันเพื่อการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ และทำให้ทุกคนได้เจริญเติบโตและก้าวหน้าไปตาม
 อนาคต ซึ่งอาจจะแยกแยะความหมายของประชาธิปไตยในแง่นี้ออกเป็น 3 คุณลักษณะ คือ

1. มีความเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (คารวธรรม) คือ ทุกคนจะต้องให้เกียรติกันทั้งกาย
 วาจา และความคิด ทุกคนย่อมเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาโดย
 ไม่ล่วงเกินผู้อื่น ให้โอกาสและเคารพความคิดเห็นของคนทุกคน รวมถึงการเคารพในสถาบันสำคัญของ
 ประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม) ได้แก่ การทำงานร่วมกัน
 โดยใครหนัดทางไหนก็แบ่งงานนั้นไปทำโดยไม่บายเบี่ยงหรือหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอนาคตและ
 ประสานงานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนที่วางไว้ให้ลุล่วงไปด้วยดี

3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม) คือ การมีเหตุผลในการทำงาน การ
 ค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541: 306-307) กล่าวถึงความหมายที่ใช้กันอย่าง
 กว้างขวาง 3 ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย คือ ในฐานะที่เป็นรูปแบบการเมืองการปกครอง ใน
 ความหมายทางเศรษฐกิจ และในฐานะวิถีชีวิต ดังนี้

1. ความหมายของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการเมืองการปกครอง มีการให้
 ความหมายต่าง ๆ กัน เช่น

1.1 รัฐบาล ซึ่งประชาชนมีอำนาจปกครอง (Ruling power) ไม่โดยตรง ก็โดยการมีผู้แทน
 ที่ผ่านการเลือกมาแล้ว

1.2 รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

1.3 ประชาธิปไตย ได้แก่ ระบบการปกครอง ซึ่งอำนาจการเมืองสูงสุดอยู่กับประชาชน

1.4 ประชาธิปไตย ได้แก่ รูปแบบการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักแห่งการให้อิทธิพลเป็น
 ของปวงชน (Popular sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political equality) การ
 ปรีกษาหารือกับราษฎร (Popular consultation) และการปกครองโดยคนส่วนมาก (Majority rule)

2. ความหมายของประชาธิปไตยในความหมายทางเศรษฐกิจ (Economic democracy) หมายถึง
 การให้มีทรัพย์สินทัดเทียมกัน คือ ให้มีการกระจายรายได้และการให้โอกาสกว้างขวางทั่ว
 สังคม

3. ความหมายของประชาธิปไตยในความหมายทางสังคม (Social democracy) หมายถึง
 การทำสังคมให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization of the society) ดังที่ปรากฏอยู่ในพฤติกรรม
 ของบุคคลที่เป็นประชาธิปไตย เช่น การมีใจกว้าง การยอมรับความแตกต่างในความคิด การให้สิทธิ
 เสรีภาพ การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

สำหรับความหมายของประชาธิปไตยทางสังคมในฐานะเป็นวิถีชีวิต (Way of life) หมายถึง
 ความเป็นประชาธิปไตย จะต้องมีการปรากฏอยู่ไม่ว่าจะเป็นในความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 ความสัมพันธ์ในวงงานอาชีพ ความสัมพันธ์ในวงการศาสนา ความสัมพันธ์ในการสนทนาการ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2541: 1) กล่าวถึงความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยไว้ว่า มีความหมายเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นระบบการเมืองหรือการปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ในรูปแบบของรัฐบาล รัฐสภา ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ
2. ลักษณะที่เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ โดยประชาชนต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ
3. ลักษณะที่เป็นบุคลิกภาพหรือวิถีชีวิตของบุคคล ในการปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 658) ได้ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่า หมายถึงระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546: 69) กล่าวว่า ประชาธิปไตย ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน และ Kratos แปลว่าอำนาจ เมื่อรวมกันเข้าแล้วก็มีความหมายว่าอำนาจของประชาชนหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ

สรุปความได้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ยึดมั่นในความร่วมมือกัน รับผิดชอบ นับถือและให้เกียรติกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงาน และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ให้หลงนับถือในเรื่องที่เสียหาย ทุกคนร่วมมือกันแบ่งปันกัน และประสานงานกันเพื่อการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้

2.3.2 หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531: 148-149) กล่าวถึง หลักการปกครองแบบประชาธิปไตยไว้ว่าจะต้องมีหลักการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศอยู่ที่ประชาชน หมายความว่าอำนาจของรัฐบาลจะต้องมาจากความเห็นชอบของราษฎร
2. ต้องมีรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ และรัฐธรรมนูญนี้ต้องมาจากประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
3. ลักษณะของรัฐบาล จะต้องเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน รัฐบาลของประชาชน หมายถึง รัฐบาลที่เกิดมาจากการเลือกตั้งของประชาชนและทำงานเพื่อประชาชนรัฐบาลโดยประชาชน หมายถึง ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ปกครองประเทศได้ ถ้าเขาเหล่านั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด รัฐบาลเพื่อประชาชน หมายถึง รัฐบาลจะต้องมีจุดประสงค์เพื่อปกครองให้ปวงชนทุกคนมีความสุขอย่างถ้วนหน้า
4. การเลือกผู้นำ จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเลือกอย่างเสรี รัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเอาไว้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลทั่ว ๆ ไปได้มีส่วนร่วมในการปกครอง

และมีการเลือกตั้งอย่างเสรี ไม่มีการบังคับ อีกทั้งจะต้องเป็นการลงคะแนนลับเพื่อป้องกันการใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

5. การจัดตั้งพรรคการเมือง จะต้องมีการอนุญาตให้มีการจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป เพราะการมีพรรคเดียวย่อมทำให้นำนาผูกขาดอยู่กับกลุ่ม ๆ เดียว ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เสรี

6. การปกครองโดยยึดหลักเสียงข้างมาก บุคคลที่รวมตัวกันเป็นคณะรัฐบาล จะต้องเป็นคณะบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากเสียงข้างมากของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา และการปฏิบัติงานก็ต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก แต่ทั้งเคารพและยอมรับฟังเสียงข้างน้อยด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2536: 17-19) ได้กล่าวสรุปหลักการขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. หลักเสรีภาพ หมายถึง สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ ทั้งในความคิด การพูด การทำ โดยอยู่ภายในขอบเขตแห่งระเบียบและความเรียบร้อยของสังคม แต่การใช้เสรีภาพนั้น ทุกคนต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่นด้วย

2. หลักความเสมอภาค ถือว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันโดยกฎหมาย แม้จะต่างกันในเรื่องเพศ ศิวัพพรรณ ชนชั้น ถิ่นที่อยู่ ศาสนาหรืออุดมการณ์ทางการเมือง แต่อาจถูกจำกัดสิทธิด้วยเหตุผลหรือเงื่อนไขบางประการ

3. หลักการยึดถือเสียงข้างมาก เป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การปกครองโดยเสียงข้างมาก ทั้งนี้ต้องไม่ใช่เสียงข้างมากไปในทางเอารัดเอาเปรียบ กดขี่หรือละเมิดสิทธิของคนส่วนน้อย

4. หลักเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในเหตุผล ให้ความสำคัญแก่กระบวนการ หรือวิธีการค้นหาคำตอบที่ถูกต้องหรือเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักเชิงวิทยาศาสตร์

5. หลักภราดรภาพ หมายถึง การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอารัดเอาเปรียบและมีความรู้สึกต่อกันฉันท์พี่น้องโดยไม่แบ่งเชื้อชาติ เพศ ศิวัพพรรณ

ธเนศ ขำเกิด (2537: 154-156) ได้กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตยจากแนวคิดของบุคคลหลายคน เช่น Sigmund Neumann, Austin Ranney และ Plato และอีกหลาย ๆ คน โดยได้สรุปเป็นหลักในการส่งเสริมประชาธิปไตยไว้ 5 หลัก คือ

1. หลักเสรีภาพ หมายถึง สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ ทั้งในการคิด การพูด การทำ โดยอยู่ภายในขอบเขตแห่งระเบียบและความเรียบร้อยของสังคม แต่การใช้เสรีภาพนั้น ทุกคนต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นด้วย

2. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันโดยกฎหมาย แม้จะต่างกันในเรื่องเพศ ศิวัพพรรณ ชนชั้น ถิ่นที่อยู่ ศาสนา หรืออุดมการณ์ทางการเมือง

3. หลักยึดถือเสียงข้างมาก หมายถึง การยึดถือเสียงข้างมากซึ่งเป็นการแสดงออก และไม่เป็นการเอา رأ้อาเปรียบ กตขี้ และละเมิดสิทธิของคนส่วนน้อย การยึดถือเสียงข้างมาก เป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย

4. หลักเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในเหตุผลให้ความสำคัญแก่กระบวนการหรือวิธีการค้นหาคำตอบที่ถูกต้อง หรือเหมาะสมซึ่งเป็นหลักเชิงวิทยาศาสตร์

5. หลักภราดรภาพ หมายถึง การที่ทุกคนปฏิบัติต่อกันด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอา رأ้อาเปรียบ และมีความผูกพันฉันท์พี่น้อง โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ เพศ ศิวนพรณ หรือลัทธิความเชื่อ
กรมวิชาการ (2541: 4-6) กล่าวถึงหลักการของระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ว่ามีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในความป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกันในฐานะที่แต่ละคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน ความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย เช่น

1.1 ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย รัฐบาลจะออกกฎหมายบังคับหรือคุ้มครองใครคนใดคนหนึ่งมิได้ แต่ต้องบังคับใช้แก่คนทั่วประเทศ

1.2 ความเสมอภาคในทางการเมือง หมายถึง ทุกคนในรัฐมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองเท่าเทียมกัน ทุกคนมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง สามารถสมัครรับเลือกตั้ง ตั้งพรรคการเมือง แสดงความคิดเห็น ตลอดจนการรวมกลุ่มทางการเมืองอย่างเสมอภาคกัน

1.3 ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ หมายถึง โอกาสที่ประชาชนจะประกอบการทางเศรษฐกิจโดยเสรี สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และถือกรรมสิทธิ์ในประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้ดำเนินการไปได้ ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับประโยชน์จากทรัพยากรของชาติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งรัฐบาลจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดสรรเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความถูกต้อง ไม่มุ่งพัฒนาเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง ความเสมอภาคในด้านโอกาส หมายถึง ความเท่าเทียมกันที่จะได้มีโอกาสที่สำคัญ เช่น การศึกษา การประกอบการงาน การให้ความรู้ ความเสมอภาคในการดำเนินอาชีพ รวมทั้งการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และความรับผิดชอบของตนเองให้สูงขึ้น

2. หลักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ของบุคคลซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นประชากรของรัฐ โดยสิทธิเสรีภาพและหน้าที่เป็นของควบคู่กัน ไม่มีใครมีสิทธิและเสรีภาพโดยไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และไม่มีใครมีหน้าที่โดยไม่มีสิทธิเสรีภาพ ฉะนั้น ทุกคนจึงควรศึกษาให้รู้ว่าตนเองมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร โดยทั่วไปสิทธิเสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดขอบเขตโดยกฎหมาย แต่มีสิทธิเสรีภาพบางอย่าง ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐจะต้องให้การรับรอง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.1 สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งทุกคนควรมีในฐานะที่เกิดมาเป็นคน ถ้าคนอื่นละเมิดถือว่าเป็นความผิด เช่น การเลือกที่อยู่อาศัย การเลือกนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถานและทรัพย์สิน สิทธิเสรีภาพในการได้รับการศึกษา

2.2 สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง หมายถึง คนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะ เข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ โดยการแสดงความคิดเห็นทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ โฆษณา การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองในทางการเมือง การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การรับการเลือกตั้ง หรือการตั้ง พรรคการเมือง

2.3 สิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ คนทุกคนมีสิทธิที่จะทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวโดยสุจริต มีความรู้สึที่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและอาชีพการงาน และมีสิทธิได้รับค่าจ้าง แรงงานที่เป็นธรรม

3. หลักนิติธรรม หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ กติกาของประเทศ หรือการให้ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การรักษาประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความถูกต้อง สงบ เรียบร้อยและยุติธรรม ซึ่งสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคใด ๆ จะไม่เป็นจริง หากไม่มีกฎหมายเป็น หลักประกันคุ้มครอง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

4. หลักการยอมรับเสียงส่วนมาก หมายถึง การที่ทุกสังคมมีคนอยู่ร่วมกันมาก ๆ ย่อมต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งอาจจะระงับได้ด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ในระบบประชาธิปไตยยังได้นำวิธีตกลงกันโดยเสียงข้างมากมาใช้ในการยุติปัญหา อย่างไรก็ตาม การใช้เสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำ ไปโดยละเมิดสิทธิของเสียงส่วนน้อย

5. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายถึง การปกครองต้องได้รับความยินยอมจาก ประชาชน รัฐคือกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับการเลือกจากประชาชนมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศ รัฐที่ดี จึงต้องเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน และจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

6. หลักแห่งการใช้เหตุผล หมายถึง การอาศัยหลักความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและมี สติปัญญาในการดูแลการปกครองตนเอง สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และกำหนดแนวทาง ในการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและสังคมได้ ไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรงในการตัดสินใจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2541: 144) กล่าวว่า การปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย ยึดหลัก 10 ข้อ หรืออาจเรียกว่า ทศบัญญัติ (Decalogue) ของการเป็นประชาธิปไตย ได้แก่

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน
2. ให้โอกาสในการเลือกผู้นำอย่างเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อ
4. เปิดโอกาสให้มีพรรคการเมืองเกินกว่า 1 พรรค
5. ความเสมอภาค
6. ส่งเสริมความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ไม่กีดกันกลุ่มสำคัญ ๆ ออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง
8. ทัศนคติแบบประชาธิปไตย เช่น การมีใจกว้าง เคารพสิทธิของผู้อื่น
9. สำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมือง
10. เชื่อมมั่นในความดีของมนุษย์

กรมวิชาการ (2542: 19-25) กล่าวถึง ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ว่า มีหลักการ 7 ประการ ดังนี้ คือ

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน
3. การมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
4. เป็นการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน
5. ความมีเหตุผล
6. ความเสมอภาค
7. ยึดหลักนิติธรรม

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546: 68) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยมี 4 ประการ คือ

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ
2. ประชาชนทุกคนในรัฐ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐนั้น ถือเอามติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในเวลาเดียวกัน เสียงส่วนน้อยในรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้ประชาชนส่วนใหญ่มกขี่ข่มเหงอย่างผิดทำนองคลองธรรม
4. กระบวนการของประชาธิปไตย คือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2547: 2-3) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชน
2. หลักเสียงข้างมาก แต่คุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย
3. หลักการปกครองโดยกฎหมาย
4. หลักสิทธิและเสรีภาพ
5. หลักความเท่าเทียมกัน
6. หลักเหตุผล

สรุปได้ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศและจะต้องประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักของเสรีภาพ หลักของความเสมอภาค และหลักของภราดรภาพ

2.3.3 รูปแบบของประชาธิปไตย

สุนทร จันทศรี (2530: 58) ได้กล่าวถึง รูปแบบของรัฐบาลประชาธิปไตยว่า มี 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. รูปแบบรัฐสภา หรือประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary democracy)
2. รูปแบบประธานาธิบดี หรือประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential democracy)
3. รูปแบบผสมกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี (Mixed form/Semi-parliamentary or Semi-presidential democracy)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531: 147-148) กล่าวถึงรูปแบบของประชาธิปไตยไว้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง หมายถึง การปกครองโดยให้ราษฎรทั้งหมด เป็นผู้กำหนดนโยบาย เช่น ให้ราษฎรมาชุมนุมพร้อมกันในที่สาธารณะ เพื่อออกเสียงลงมติในเรื่องนโยบาย หรือในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน ซึ่งมติของที่ประชุมนี้จะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป ตัวอย่างเช่น การชุมนุมในอำเภอหนึ่ง เพื่อพิจารณาและตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับการสร้างโรงงานโซดาแอซในอำเภอนั้น เป็นต้น

ประชาธิปไตยแบบนี้เหมาะกับสังคมหรือประเทศที่มีประชาน้อย ในประเทศที่ประชาชนจำนวนมาก ย่อมทำไม่ได้ จึงต้องมีผู้แทนอย่างในรูปแบบที่ 2

2. ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือแบบที่มีผู้แทนราษฎร หมายถึง การปกครองโดยให้ราษฎรในประเทศเลือกผู้แทนของตนเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ โดยผู้ที่ได้รับเลือกจะอยู่ในตำแหน่งภายในระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ และเมื่อครบวาระก็จะหมดหน้าที่ไป แต่อาจจะดำรงตำแหน่งนั้นต่อไปอีกวาระหนึ่ง ถ้าได้รับเลือกจากประชาชนอีก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ

- 2.1 ระบบรัฐสภาหรือระบบคณะรัฐบาล มีพระมหากษัตริย์หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีคณะรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยหัวหน้ารัฐบาลและคณะรัฐมนตรี จะต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองพรรคเดียวที่มีเสียงข้างมาก หรือมาจากหลายพรรคมารวมกันจัดตั้งรัฐบาลผสม

- 2.2 ระบบประธานาธิบดี ผู้บริหารเป็นบุคคลเดียวกับผู้ที่เป็นประมุขของรัฐ และจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับเลือกโดยตรงมาจากประชาชน โดยไม่มีฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประธานาธิบดี มีอำนาจอิสระไม่เกี่ยวข้องผูกพันกับฝ่ายนิติบัญญัติ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือพรรคการเมืองที่คุมเสียงในรัฐสภา

3. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนและกลุ่มหลากหลายคล้ายแบบมีผู้แทนราษฎร แต่เน้นสภาพสังคม ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่จะเลือกผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มกรรมกร ชวนา พ่อค้า ชาวประมง และสมาคมต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541: 148) กล่าวว่า รูปแบบการปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตยมี 3 แบบ คือ

1. รูปแบบการปกครองแบบรัฐสภา (Parliamentary System) หรือแบบคณะรัฐมนตรี (Cabinet system)

2. รูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดี (Presidential system)

3. รูปแบบการปกครองแบบกึ่งรัฐสภา-กึ่งประธานาธิบดี หรือแบบฝรั่งเศส

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546: 69) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น มี 4 รูปแบบ คือ

1. การปกครองแบบรัฐสภา (Parliamentary government)

2. การปกครองแบบประธานาธิบดี (Presidential government)

3. การปกครองแบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential government)

4. การปกครองแบบเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง (Direct-election of premiership from government)

2.3.4 วิถีชีวิตและคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 25-28) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยไว้ว่าควรประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. คารวธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ การไปรับเสด็จเมื่อพระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จไปในถิ่นที่อยู่หรือบริเวณใกล้เคียง การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี ฯลฯ ด้วยความเคารพเมื่อได้ยินหรือเห็นบุคคลใดแสดงกิริยา วาจา หรือมีการกระทำอันไม่สมควรต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องว่ากล่าวตักเตือน และห้ามไม่ให้ปฏิบัติเช่นนั้นอีก เคารพในหลักปฏิบัติของศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคล และการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือนร้อน ไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย และไม่พูดนินทาหรือโกหกหลอกลวง

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจารณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเอง ก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 ร่วมมือในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกันและทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริง ไม่หลีกเลี่ยงหรือเอาเปรียบผู้อื่น

- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตนเอง
- รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม
- ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม
- รักหมู่คณะ มีใจหวังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุม หรือในการทำงานต่าง ๆ และ การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจ ปัญหาทั้งปวง ไม่ใช่เสียงข้างมากในการตัดสินใจเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น หรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปราย จนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกันและไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้น จึงจะใช้วิธีการออกเสียง

3.5 เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารแล้ว สามารถวิเคราะห์และประมวลเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยสติปัญญา

4. ระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

4.1 รู้จักเลือกคนดีมีความรู้ความสามารถ และมีความรับผิดชอบเข้าทำงานแทนหมู่คณะ

4.2 รู้ขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อไปนี้

4.2.1 การวางแผนงาน

4.2.2 การปฏิบัติงานตามแผน

4.2.3 การประเมินผลงาน

4.3 สามารถปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 ทุกคนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มและร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน

กรมวิชาการ (2541: 22,24) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพและวิถีชีวิตของบุคคลที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องยึดหลักเหตุผล มีความเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ เคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดและการกระทำของตนเองและผู้อื่น รู้จักให้ความร่วมมือช่วยเหลือวางแผนงาน ตลอดจนประสานงานซึ่งกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตนตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินใจปัญหาและการทำงานอย่างละเอียดรอบคอบเสมอ ๆ โดยบุคคลที่จะอยู่ร่วมในสังคมประชาธิปไตยจะต้องตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคมส่วนรวมและต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองได้หรือมีวินัยในตนเอง

กรมวิชาการ (2541: 58) กล่าวถึงลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ดังนี้

1. ความมีเหตุผล

2. การเคารพซึ่งกันและกัน

2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์

2.2 การเคารพในความสามารถ

3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้น เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพภายใต้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ

ดิวอี้ (Dewey) นักการศึกษาคนสำคัญของโลก ได้กล่าวว่าลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตยว่าประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ (กรมวิชาการ, 2541: 58)

1. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและการกระทำออกมา โดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น

2. การแบ่งปันกัน การร่วมมือและประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การมีความร่วมมือทำตามอรรถภาพ การประสานงานกัน การทำตามมติของส่วนรวมที่ได้วางแผนกัน

3. การมีความเชื่อในกระบวนการทางปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ และการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

อมร รักษาสัตย์ (2543: 37-39) กล่าวว่า ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตนั้น มีลักษณะสำคัญ 8 ประการ คือ

1. ยึดหลักประสบการณ์ที่สมเหตุสมผล (Rational empiricism)
2. เน้นความสำคัญของปัจเจกชน (Emphasis on the individual)
3. ยึดถือทฤษฎีที่ว่ารัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน (Instrumental theory of the state)
4. หลักแห่งความสมัครใจ (Principle of voluntarism)
5. แนวความคิดว่ามีกฎหมายอยู่เบื้องหลังกฎหมาย (The law behind the law)
6. เน้นความสำคัญของวิธีการ (Emphasis on means)
7. การอภิปรายและการหาข้อตกลง
8. มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันเป็นพื้นฐาน (Basic equality of all human beings)

ลิขิต ธีรเวคิน (2546: 19-25) กล่าวถึงลักษณะจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย หรือการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตยไว้ว่า มี 10 ประการ คือ

1. จิตสำนึกและศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ
3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น
4. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย (Majority rule and minority right)
5. จิตสำนึกในความเสมอภาค
6. จิตสำนึกในความยุติธรรม
7. จิตสำนึกในการคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่
8. จิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย
9. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง
10. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (Rule of law)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 3-4) ให้ความหมายประชาธิปไตยในเชิงวิถีประชาธิปไตยของประชาชน วิถีชีวิตของประชาชน หมายถึง วิธีการการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น มีความเชื่อว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะไร้

เสถียรภาพ ถ้าบุคคลหรือสมาชิกของสังคมขาดแบบแผนของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่เป็นประชาธิปไตย วิธีประชาธิปไตยจำแนกได้ ดังนี้

1. ใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหา หรือข้อขัดแย้งระหว่างกันในทางปฏิบัติ แม้ว่ามนุษย์จะไม่ได้ใช้เหตุผลตลอดเวลา แต่ควรใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เพราะการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล จะนำมาซึ่งข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับกันโดยไม่ก่อให้เกิดความรุนแรง ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดความแตกแยกในสังคม

2. รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีสติสัมปชัญญะ ปราศจากอคติ และมีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน

3. มีน้ำใจประชาธิปไตย กล่าวคือ มีความคิดเห็นที่เป็นของตนเองไม่นิยมการยอมตามความคิดเห็นของคนอื่น นอกจากจะถูกลบล้างด้วยเหตุผลที่น่าเชื่อถือว่าจะยอมรับเสี่ยงข้างมาก เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเพื่อนมนุษย์ด้วยการมีจิตใจอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งจะยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองเสมอ

4. สนใจกิจการบ้านเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ เคารพกฎเกณฑ์ หรือกติกาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด

5. รู้จักประนีประนอมมากกว่าที่จะเอาชนะกันโดยอาศัยการขู่ขู่ขู่บังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายตนฝ่ายเดียว

6. มองโลกในแง่ดี สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยต้องมีศรัทธาและความหวังต่อชีวิตเสมอ กระบวนการในระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจต้องใช้เวลาความอดทนอดกลั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

7. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของทุกคนแล้วจะเกิดความรัก ความรักดีต่อชาติบ้านเมือง ต่างพยายามทำตนให้เป็นพลเมืองดีช่วยกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในรูปของสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองให้สะอาดร่มเย็น เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเคารพซึ่งกันและกัน แบ่งปันร่วมมือและประสานงานกัน รวมทั้งวิธีการเชื่อมแน่นแห่งปัญญา ประชาธิปไตยส่วนที่สำคัญและถือว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานะของนักศึกษามากที่สุด คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งนักศึกษาสามารถรับรู้ได้จากชีวิตประจำวันจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ชุมชนและสังคมประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกียรติศักดิ์ ขุนทอง และคณะ (2563) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคูซูด อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลคูซูด อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ มี

ส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลคูซุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ และอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าไปเสนอแนวทางการพัฒนา ไม่มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบ ไม่มีการประเมินผล และการทำงานของนักการเมือง ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน เพื่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการที่ดี

กฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโกลคางกุล (2562) ได้ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกับความตื่นตัวทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า สถาบันกลุ่มเมลาทางการเมืองมีบทบาทต่อความตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.12, SD = 0.28) วัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.31, SD = 0.31) นักศึกษาร้อยละ 97.77 มีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่มีความสนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.55, SD = 0.42) และนักศึกษารับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟสบุ๊ก มากที่สุด สรุปโดยภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในช่วงที่ผ่านมาทัศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษาคิดว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 97.33 เหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือก คือ นโยบายในอนาคตประเทศไทยน่าจะมีการรัฐประหารขึ้นอีก และนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจะเลือกพรรคอนาคตใหม่ มากที่สุด

วุฒิพร ลีมวารักษ์ (2562) กระทบการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์กรณีศึกษาโพสต์ทูเดย์และแนวหน้า ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์โดยนำเสนอความจริง ให้ความรู้ เป็นช่องทางสื่อสารระหว่างประชาชนกับสื่ออันมีต่อการบริหารทางการเมืองของรัฐบาล และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และผู้นำทางการเมือง สำหรับกระทบการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ พบว่าการคัดกรองข้อมูล จัดการความคิดเห็นของผู้ใช้ ประสานงานตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ และเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง โดยส่วนใหญ่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนทางการเมือง รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอันช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย 2) อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมืองพบว่า ปัจจุบันอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างมากเนื่องจากโครงสร้างสังคมเปลี่ยนไป โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตประชาชนมากขึ้น ส่งผลทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนาสูง มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่องในปริมาณที่ไม่จำกัด ส่งผลให้พลเมืองมีสิทธิ โอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

เล็ก จันทร์สอาด (2549) ได้ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต จำแนกตาม เพศ คณะ และชั้นปี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตชายและหญิงมหาวิทยาลัยบูรพา ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ทุกคณะ จำนวน 519 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า

กิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากที่สุด คือ กิจกรรมด้านกีฬาและพัฒนาบุคลิกภาพ กิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมเป็นกรรมการมาก คือ กิจกรรมด้านส่งเสริมวิชาการ และกิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมมาก คือ กิจกรรมด้านบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมพบในระดับปานกลาง ซึ่งมีหลายประการเรียงตามลำดับ คือ กิจกรรมบางประเภทไม่บรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากขาดการวางแผนที่ดี อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เหมาะสมและขาดการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ส่วนความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้รู้จักปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้รู้จักและมีเพื่อนมากขึ้น และช่วยให้ได้รับประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตการเปรียบเทียบ พบว่า เพศ ต่างกันมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่แตกต่างกัน แต่ นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีต่างกันมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มยุรี ถนอมสุข (2554) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นิสิต ภาควิชาพลศึกษา และกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน พบว่า นักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย และการรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต โดยตัวแปรอิสระที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง โดยตัวแปรอื่น ๆ ที่ศึกษาได้แก่ อายุ และภูมิลำเนาของนักศึกษา

จำลอง พรหมสวัสดิ์ (2552) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในช่วง พ.ศ.2551-2553 พบว่า พฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การไปรวมกลุ่มหรือเป็นแนวร่วมกับองค์กรทางการเมือง และการสนับสนุนพรรคการเมืองของชนชั้นกลาง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ระดับมาก รวมถึงความสนใจในเรื่องของสถาบันการเมือง การเลือกตั้ง มีผลอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

คณาภรณ์ จงปวยรวงศ์ (2555) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีค่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมน้อย โดยแบ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการรณรงค์แก่พรรคการเมืองอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับน้อย และการมีส่วนร่วมในการคัดค้านอยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกัน ทั้งนี้การศึกษาได้ใช้ตัวแปรอิสระ ในด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

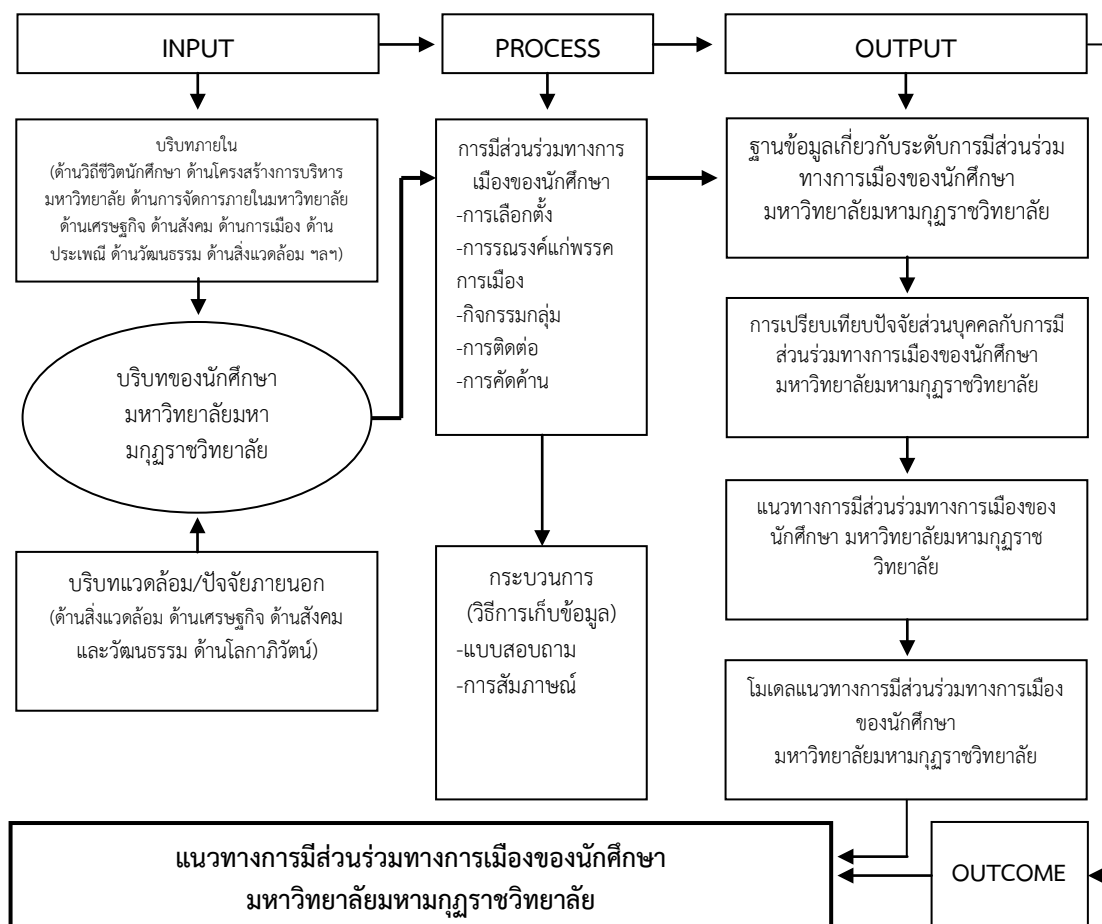
อัญชุลี วงษ์บุญงาม และ ดารณี ธัญญศิริ (2555) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ความรู้ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมากที่สุด และการติดตามข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงยิ่งนักศึกษาติดตามเหตุการณ์ข่าวสาร

ทางการเมืองมาก จะทำให้นักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การศึกษาได้ใช้ตัวแปรอิสระ ในด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และคณะที่ศึกษา

รัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ (2564) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางคูวัด ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมและศึกษาประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากเทศบาลตำบลบางคูวัด พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัย และการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยระดับการศึกษา และรายได้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้นำหลักการของแพร์รี มอยเซอร์ และ เดย์ (Parry, G., Moyser, G., & Day, N.) สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

3.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

3.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 342 คน (ทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นจำนวนตัวแทนประชากรทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 735) โดยมีรายละเอียดดังนี้

สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

N = ขนาดของประชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคาดเคลื่อนของการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.05

สามารถแทนค่าการคำนวณได้ดังนี้

$$n = \frac{342}{1+342(0.05)^2}$$

$$n = \frac{342}{1+0.59}$$

$$n = 180$$

จากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง สามารถคำนวณได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 177 คน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 180 คน

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดจากบุคคลทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน ประกอบด้วย

2.1.1 นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 1	จำนวน 2 คน
2.1.2 นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 2	จำนวน 2 คน
2.1.3 นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 3	จำนวน 2 คน
2.1.4 นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ปีที่ 4	จำนวน 2 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจะมีลักษณะของข้อคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended) และแบบปลายเปิด (Open-ended) โดยมีโครงสร้างของแบบสอบถาม 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา ลักษณะของคำถามเป็นคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัย 5 ด้าน ๆ ละ 5 ข้อ รวมเป็น 25 ข้อ ได้แก่ โดยกำหนดลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close-ended) และแบบปลายเปิด (Open-ended) มีตัวเลือก 5 ตัวเลือก ตามวิธีการวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale)

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะของเครื่องมือสำหรับแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.1.2 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire)

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2) กำหนดกรอบที่จะศึกษาพัฒนาและสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ด้านเนื้อหา สำนวน ความชัดเจน และเข้าใจโดยง่าย

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

1) นำแบบสอบถามที่ตรวจทานและแก้ไขแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง ความสอดคล้องของข้อคำถามและเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) ได้แก่

1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2) รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติ อมตะชีวิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC: Index of item objective congruence) โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องของแต่ละข้อคำถามกรอบแนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ และสมมติฐานการวิจัยที่ต้องการวัด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ โดยได้กำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องตรงตามเนื้อหาการวิจัย
 ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องตรงตามเนื้อหาการวิจัย
 ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องตรงตามเนื้อหาการวิจัย

จากนั้นนำระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อความมาวิเคราะห์เพื่อหา
 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง +1

$\sum R$ = ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า มีค่าความดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามมีดัชนีความสอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

2) นำแบบสอบถาม มาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปใช้เพื่อการวิจัยต่อไป

3) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประเภทเดียวกัน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อของแบบทดสอบทั้งหมด

S_i^2 = คะแนนความแปรปรวนในแต่ละข้อ

S_t^2 = คะแนนความแปรปรวนรวม

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นสอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

4) เกณฑ์การวัดและให้คะแนน มีลักษณะของแบบสอบถามเป็นคำถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียวและมีเกณฑ์การวัดและให้คะแนน ดังนี้

บทบาท	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5 คะแนน	1 คะแนน
มาก	4 คะแนน	2 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน	4 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน	5 คะแนน

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย

3) สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

5) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปตรวจหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

2) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

3) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำ เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเรียนคณบดี คณะสังคมศาสตร์

2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มประชากรนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง จำนวน 342 คน

3) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้ง 8 คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

2) การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 คน นั้น โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 60 นาที

3) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล 3 ส่วน ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่

- ด้านการเลือกตั้ง
- ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง
- ด้านกิจกรรมกลุ่ม
- ด้านการติดต่อ
- ด้านการคัดค้าน

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best 1970: 190) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับมาก
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับน้อย
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานระหว่างกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา กับตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมและรายด้าน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance: One way ANOVA)

4) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ จากความแตกต่างระหว่าง เพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้สถิติตามวิธีของ Scheffe'

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลในการศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview: IDI) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล (Key Informants) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมทั้งกรณีศึกษาเฉพาะในพื้นที่วิจัย (Case study)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของไมล์ และฮูเบอร์แมน (M.B. Miles, & A.M. Huberman, 1994: 10-11) ที่ได้เสนอแนะถึงขั้นตอนการจัดการกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัย ในรายละเอียดว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดข้อมูล (Data Reduction) การจัดรูปข้อมูล (Data Display) และการร่างข้อสรุป และการยืนยัน (Conclusion Drawing and Verification) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การลดข้อมูล หมายถึง กระบวนการคัดเลือก การเน้น การทำให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่าย การย่อความ และการแปลงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของข้อมูลดิบให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป การจัดการกระทำกับข้อมูลด้วยการลดข้อมูลนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดการทำวิจัย รวมถึงก่อนที่จะเริ่มทำการวิจัยก็ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับแนวการลดข้อมูล นับตั้งแต่การระบุนกรอบแนวคิดการวิจัย กรณีศึกษาที่ต้องการทำวิจัย ปัญหาการวิจัย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม สิ่งที่ผู้วิจัยกระทำในการลดข้อมูล คือ การเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่ม การสร้างหลักในการจำแนกกลุ่มของข้อมูล และการเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำหรือความคิดที่ร่างไว้

2) การจัดรูปข้อมูล หมายถึง การสร้างรูปแบบข้อมูลที่สามารถสื่อสารกับผู้อ่านให้เข้าใจได้โดยง่าย เช่น การแสดงข้อมูลด้วยตาราง แผนภาพ เป็นต้น

3) การร่างข้อสรุปและการยืนยัน หมายถึง การตีความ การทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นรูปเล่มในรายงานการวิจัย โดยเป็นข้อสรุปที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันถึงความเที่ยงตรงแล้วด้วยวิธีการต่าง ๆ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตลอดจนศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มประชากร โดยอธิบายเหตุผลและวิธีการตอบ พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาในการรับแบบสอบถามเป็นเวลา 20 วัน โดยกำหนดให้กลุ่มประชากรมีเวลาตอบแบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน ในช่วงวันที่ 15 มิถุนายน ถึง 20 มิถุนายน พ.ศ. 2563 จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลและใช้สัญลักษณ์อธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
df	แทน	ค่าความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสอง (Mean Square)
F	แทน	ค่าสถิติทดสอบ F-test
P-value	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิเคราะห์ข้อมูลระดับปฏิบัติโดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าความคิดเห็นของเบสต์ (Best) (ประกอบ กรรณสูตร, 2542, หน้า 108) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 1.00 - 1.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 1.51 - 2.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อย

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.51 - 3.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.51 - 4.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง มาก

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากที่สุด

สามารถนำมาแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ราชดำเนินและภาพรวม

4.3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=180)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (180 คน)	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	99	55.0
หญิง	81	45.0
2.อายุ		
18-20 ปี	33	18.3
21-23 ปี	87	48.4
24-26 ปี	18	10.0
27-29 ปี	11	6.1
30 ปีขึ้นไป	31	17.2
3.ชั้นปีการศึกษา		
ปีที่ 1	32	17.8
ปีที่ 2	51	28.3
ปีที่ 3	45	25.0
ปีที่ 4 ขึ้นไป	52	28.9

จากตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21-23 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาคืออายุ 18-20 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 มีอายุ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 มีอายุ 24-26 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และมีอายุ 27-29 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1

ชั้นปีการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เรียนอยู่ปีที่ 4 ขึ้นไป จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รองลงมาเรียนอยู่ปีที่ 2 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 เรียนอยู่ปีที่ 3 จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และเรียนอยู่ปีที่ 1 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รายด้านและโดยรวม

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในรายด้าน และภาพรวม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการเลือกตั้ง	3.73	1.10	มาก
2. ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	2.91	1.32	ปานกลาง
3. ด้านกิจกรรมกลุ่ม	2.97	1.17	ปานกลาง
4. ด้านการติดต่อ	2.58	1.31	ปานกลาง
5. ด้านการคัดค้าน	3.16	1.24	ปานกลาง
รวม	3.73	1.22	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.73$) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดค้าน ($\bar{X} = 3.16$) ด้านกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.91$) และด้านการติดต่อ ($\bar{X} = 2.58$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเลือกตั้ง

ด้านการเลือกตั้ง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล อบจ. นายกองค์การนักศึกษา ประธานสภา นักศึกษา ประธานสภานักเรียน หัวหน้าห้อง ฯลฯ)	3.78	1.15	มาก
2. ท่านได้ศึกษานโยบาย วิเคราะห์แนวความคิดการดำเนินงาน ของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างดี	3.58	1.05	มาก
3. ท่านศึกษากระบวนการและวิธีการเลือกตั้งเป็นอย่างดี	3.75	1.08	มาก
4. ท่านตัดสินใจเลือกบุคคลผู้นั้นด้วยตัวของท่านเอง	4.03	1.09	มาก
5. ท่านช่วยสอดส่องดูแลในเรื่องทุจริตการเลือกตั้ง	3.52	1.17	มาก
รวม	3.72	1.10	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเลือกตั้ง พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ คำถาม ได้แก่ ท่านตัดสินใจเลือกบุคคลผู้นั้นด้วยตัวของท่านเอง ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาคือท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล อบจ. นายกองค์การนักศึกษา ประธานสภานักศึกษา ประธานสภานักเรียน หัวหน้าห้อง ฯลฯ) ($\bar{X} = 3.78$) ท่านศึกษากระบวนการและวิธีการเลือกตั้งเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.75$) ท่านได้ศึกษานโยบาย วิเคราะห์แนวความคิดการดำเนินงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.58$) และท่านช่วยสอดส่องดูแลในเรื่องทุจริตการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง

ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านให้การสนับสนุนการเงินตามกำลังแก่พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง	2.66	1.32	ปานกลาง
2. ท่านให้การสนับสนุนโดยการแชร์ข่าวสารข้อมูลการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองผ่านโลกออนไลน์	3.17	1.33	ปานกลาง
3. ท่านได้ไปร่วมเดินรณรงค์หาเสียงให้แก่พรรคการเมือง	2.46	1.43	น้อย
4. ท่านช่วย “เป็นปากเป็นเสียง” ในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองกับคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเพื่อนสนิท	2.91	1.37	ปานกลาง
5. ท่านคิดว่าการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมือง คือ การช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง	3.36	1.18	ปานกลาง
รวม	2.91	1.32	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อคำถาม ได้แก่ ท่านคิดว่าการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมือง คือ การช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 3.36$) รองลงมาคือท่านให้การสนับสนุนโดยการแชร์ข่าวสารข้อมูลการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองผ่านโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 3.17$) ท่านช่วย “เป็นปากเป็นเสียง” ในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองกับคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเพื่อนสนิท ($\bar{X} = 2.91$) ท่านให้การสนับสนุนการเงินตามกำลังแก่พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง ($\bar{X} = 2.66$) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ข้อคำถาม ได้แก่ ท่านได้ไปร่วมเดินรณรงค์หาเสียงให้แก่พรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.46$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านกิจกรรมกลุ่ม

ด้านกิจกรรมกลุ่ม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม การสัมมนาของ นักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอ	2.64	1.28	ปานกลาง
2. ท่านกดแชร์ กดไลค์และกดติดตามเพจของกลุ่ม นักรการเมืองหรือพรรคการเมือง	2.93	1.27	ปานกลาง
3. ท่านคิดว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทั้งออนไลน์และ ออฟไลน์ ทำให้ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของกลุ่ม นักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างถูกต้อง	3.31	1.08	ปานกลาง
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของนักรการเมืองหรือพรรค การเมืองทำให้ท่านรู้สึกว่าเป็น “คนใน”	2.66	1.15	ปานกลาง
5. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรค การเมืองทำให้ได้รับความรู้และได้ประสบการณ์ที่นำมาใช้ ในการเรียนได้	3.32	1.11	ปานกลาง
รวม	2.97	1.17	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านกิจกรรมกลุ่ม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ได้รับความรู้และได้ประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนได้ ($\bar{X} = 3.32$) รองลงมาคือท่านคิดว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทำให้ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 3.31$) ท่านกดแชร์ กดไลค์และกดติดตามเพจของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.93$) การเข้าร่วมกิจกรรมของนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ท่านรู้สึกว่าเป็น “คนใน” ($\bar{X} = 2.66$) และท่านเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม การสัมมนาของนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.64$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการติดต่อ

ด้านการติดต่อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องส่วนตัว	2.54	1.33	ปานกลาง
2. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องทั่วไป	2.66	1.29	ปานกลาง
3. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในประเด็น การเมือง	2.57	1.30	ปานกลาง
4. การติดต่อกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านโลกออนไลน์	2.61	1.34	ปานกลาง
5. การติดต่อกับบุคคลของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านการสื่อสารแบบเผชิญหน้า	2.56	1.33	ปานกลาง
รวม	2.58	1.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการติดต่อ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องทั่วไป ($\bar{X} = 2.66$) รองลงมาคือการติดต่อกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 2.61$) ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในประเด็น การเมือง ($\bar{X} = 2.57$) การติดต่อกับบุคคลของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ($\bar{X} = 2.56$) และท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องส่วนตัว ($\bar{X} = 2.54$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการคัดค้าน

ด้านการคัดค้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านได้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย	2.62	1.24	ปานกลาง
2. ท่านเชื่อว่าเสียงของท่านในการชุมนุมประท้วง คัดค้าน เป็นเสียงที่มีความหมาย	3.11	1.28	ปานกลาง
3. ท่านคิดว่าการไปร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นหน้าที่ของพลเมืองและเป็นวิถีตามครรลองประชาธิปไตย	3.33	1.29	ปานกลาง
4. การร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้าน ไม่ใช่การแสดงออกซึ่งความรุนแรง	3.40	1.21	ปานกลาง
5. แม้ว่าการชุมนุมประท้วงคัดค้าน จะไม่ประสบความสำเร็จ ท่านก็มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่พลเมือง	3.36	1.22	ปานกลาง
รวม	3.16	1.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการคัดค้าน พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ การร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้าน ไม่ใช่การแสดงออกซึ่งความรุนแรง ($\bar{X} = 3.40$) รองลงมาคือแม้ว่าการชุมนุมประท้วงคัดค้าน จะไม่ประสบความสำเร็จ ท่านก็มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่พลเมือง ($\bar{X} = 3.36$) ท่านคิดว่าการไปร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นหน้าที่ของพลเมืองและเป็นวิถีตามครรลองประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.33$) ท่านเชื่อว่าเสียงของท่านในการชุมนุมประท้วง คัดค้านเป็นเสียงที่มีความหมาย ($\bar{X} = 3.11$) และ ท่านได้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย ($\bar{X} = 2.62$) ตามลำดับ

4.2.2 ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน
 ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	t	Sig
1. ด้านการเลือกตั้ง	ระหว่างกลุ่ม	180.407	1	180.407	8.715	0.004*
	ภายในกลุ่ม	3684.543	178	20.700		
	รวม	3864.950	179			
2. ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	0.316	1	.316	0.010	0.919
	ภายในกลุ่ม	5409.434	178	30.390		
	รวม	5409.750	179			
3. ด้านกิจกรรมกลุ่ม	ระหว่างกลุ่ม	15.174	1	15.174	0.658	0.418
	ภายในกลุ่ม	4104.604	178	23.060		
	รวม	4119.778	179			
4. ด้านการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	53.565	1	53.565	1.394	0.239
	ภายในกลุ่ม	6841.163	178	38.433		
	รวม	6894.728	179			
5. ด้านการคัดค้าน	ระหว่างกลุ่ม	67.163	1	67.163	2.354	0.127
	ภายในกลุ่ม	5079.082	178	28.534		
	รวม	5146.244	179			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	352.134	1	352.134	0.727	0.395
	ภายในกลุ่ม	86182.727	178	484.173		
	รวม	86534.861	179			

$P < 0.05$

จากตารางที่ 4.8 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพียงด้านเดียว ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง (Sig = 0.004)

สมมติฐานที่ 2 นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน
 ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ
 ราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการเลือกตั้ง	ระหว่างกลุ่ม	396.451	4	99.113	5.001	0.001*
	ภายในกลุ่ม	3468.499	175	19.820		
	รวม	3864.950	179			
2. ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	244.241	4	61.060	2.069	0.087
	ภายในกลุ่ม	5165.509	175	29.517		
	รวม	5409.750	179			
3. ด้านกิจกรรมกลุ่ม	ระหว่างกลุ่ม	122.274	4	30.568	1.338	0.258
	ภายในกลุ่ม	3997.504	175	22.843		
	รวม	4119.778	179			
4. ด้านการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	291.744	4	72.936	1.933	0.107
	ภายในกลุ่ม	6602.984	175	37.731		
	รวม	6894.728	179			
5. ด้านการคัดค้าน	ระหว่างกลุ่ม	203.280	4	50.820	1.799	0.131
	ภายในกลุ่ม	4942.965	175	28.246		
	รวม	5146.244	179			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3466.208	4	866.552	1.826	0.126
	ภายในกลุ่ม	83068.653	175	474.678		
	รวม	86534.861	179			

$P < 0.05$

จากตารางที่ 4.9 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพียงด้านเดียว ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง (Sig = 0.001)

สมมติฐานที่ 3 นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการเลือกตั้ง	ระหว่างกลุ่ม	78.212	3	26.071	1.212	0.307
	ภายในกลุ่ม	3786.738	176	21.516		
	รวม	3864.950	179			
2. ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	70.639	3	23.546	0.776	0.509
	ภายในกลุ่ม	5339.111	176	30.336		
	รวม	5409.750	179			
3. ด้านกิจกรรมกลุ่ม	ระหว่างกลุ่ม	23.737	3	7.912	0.340	0.796
	ภายในกลุ่ม	4096.041	176	23.273		
	รวม	4119.778	179			
4. ด้านการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	58.568	3	19.523	0.503	0.681
	ภายในกลุ่ม	6836.160	176	38.842		
	รวม	6894.728	179			
5. ด้านการคัดค้าน	ระหว่างกลุ่ม	29.649	3	9.883	0.340	0.796
	ภายในกลุ่ม	5116.596	176	29.072		
	รวม	5146.244	179			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	392.968	3	130.989	0.268	0.849
	ภายในกลุ่ม	86141.893	176	489.443		
	รวม	86534.861	179			

$P < 0.05$

จากตารางที่ 4.10 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐานระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ จากความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้สถิติตามวิธีของ Scheffe'

อายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง

ตาราง 4.11 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง โดยใช้สถิติตามวิธีของ Scheffe'

ตัวแปรและกลุ่มย่อย	อายุ				
	18-20 ปี	21-23 ปี	24-26 ปี	27-29 ปี	30 ปีขึ้นไป
อายุ					
18-20 ปี	-	-	-	-	-
21-23 ปี	1.320	-	-	-	-
24-26 ปี	0.919	0.903	-	-	-
27-29 ปี	0.954	0.955	1.000	-	-
30 ปีขึ้นไป	0.769	0.002*	0.383	0.557	-

จากตารางที่ 4.11 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง ได้แก่ อายุ สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของอายุรายคู่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21-23 ปี มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป (Sig = 0.002)

4.3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้มีการใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จากวันนั้นถึงวันนี้ รวมระยะเวลา 87 ปี ที่ผ่านมามีประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย เพราะเป็นการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยเฉพาะโครงสร้างทางอำนาจการเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนไม่ได้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง โดยเฉพาะในช่วงที่คณะปฏิวัติทางการเมือง (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2549: 706) จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนไม่สามารถได้รับการหล่อหลอมและส่งเสริมให้ได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องเท่าที่ควร ทำให้ประชาชนขาดความตระหนักถึงคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แม้ว่าที่ผ่านมาประชาชนชาวไทยเริ่มมีความสนใจและมีการพัฒนาสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ก็ยังดูเหมือนว่าการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนชาวไทยก็ยังล่าช้าอยู่มากหากเมื่อเทียบกับสภาพของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ในปัจจุบันเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ ถือว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาสู่ภายในประเทศไทย นั่นอาจจะส่งผลทางด้านบวก ได้แก่ ส่งผลให้ตัวเลขทางเศรษฐกิจและอัตราการเติบโตของประเทศเพิ่มมากขึ้น (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2545: 27) แต่ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อทางด้านลบ คือ ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยถูกกดทับด้วยทุนนิยมจนความรู้สึกและความตระหนักแห่งความเป็นไทยไม่สามารถที่จะถ่ายทอดต่อจากรุ่นสู่รุ่นได้ ประกอบกับการที่ประเทศไทยจะต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน ทำให้ประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านไหลเข้ามาประเทศไทยและสังคมไทยจะกลายเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม (ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, 2556: 60) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยที่ในปัจจุบันทำให้เยาวชนบางกลุ่ม เกิดความรำคาญ เบื่อหน่ายการเมือง ไม่สนใจการเมืองในปัจจุบันเท่าที่ควร แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่ให้ความสำคัญและคิดว่าการเมืองเป็นสิ่งใกล้ตัว สมควรที่จะสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง แต่อาจจะได้รับข้อมูลแบบผิด ๆ รวมถึงนักศึกษบางกลุ่มซึ่งถือได้ว่ามีโอกาสในการเลือกตั้งครั้งแรก ดังนั้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สื่อและโลกทางโซเซียลเป็นการรับข้อมูลข่าวสารอีกด้านหนึ่งของเยาวชนไทย ทำให้เข้าใจถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนที่พึงควรจะปฏิบัติภายใต้ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อที่จะส่งเสริมให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนนั้นได้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ หน้าที่ สิทธิ และความรับผิดชอบ มีความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยเพื่อที่จะเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ให้มีความเข้าใจในวงกว้างมากขึ้น และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.3.1 ผลการศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.3.2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.3.3 ผลการศึกษาแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.3.4 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดังผู้วิจัยจะได้นำเสนอสาระสำคัญดังต่อไปนี้

4.3.1 ผลการศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.3.1.1 การตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้วยสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป นักศึกษาบางกลุ่มที่มีความเห็นด้วยกับการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองบางส่วน (ส่วนน้อย) แต่โดยส่วนมากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา เรื่องของการไปเดินขบวนเรียกร้องที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายโดยส่วนมากนักศึกษาจะไม่สนใจ และอีกทั้งนักศึกษายังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว

สรุปได้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนใหญ่ตระหนักและเข้าใจถึงอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนาที่มองเห็นความเป็นไปแห่งการดำเนินของสังคมโลก และหลักการของพระพุทธศาสนาเน้นในเรื่องของการไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เป็นกลาง จึงทำให้เห็นว่านักศึกษามองเรื่องการเมืองเป็นเรื่องที่วุ่นวาย

4.3.1.2 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

การส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีส่วนร่วมในเข้าใจในกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับ

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่มี เพียงแต่เป็นการให้เข้าใจเสาหลักของประเทศไทยที่สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งสามเสาหลักนี้เป็นสัญลักษณ์ในการรักษาประเทศชาติบ้านเมืองให้ดำรงคงอยู่คู่สังคมไทย

4.3.2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.3.2.1 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Political Participation) จึงเป็นหัวใจของการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่มีได้หมายความว่า ประชาชนทั้งหมดจะต้องประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่พอใจเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองมากกว่าจะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง และในบางประเทศหรือบางสถานการณ์นั้น หากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากเกินไป ก็อาจจะไม่เกิดผลดีได้ เนื่องจากในบริบทของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ประชาชนจะมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งรูปแบบหรือวิธีการ และขอบเขต กลุ่มหรือจำนวนของประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองได้ดีมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาการเมือง ความตื่นตัวในทางการเมือง และวุฒิภาวะทางการเมืองหรือภูมิปัญญาทางการเมืองของรัฐนั้น ๆ เป็นสำคัญ

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน จึงมิใช่มีเพียงการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนหรือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองรูปแบบอื่นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น และประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองก็มิได้จำกัดว่าต้องเป็นชายหรือหญิง หรือต้องอายุ 20 ปีบริบูรณ์ หรือต้องไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ หรือต้องสำเร็จการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น วิกฤตการณ์เรียกร้องสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนเกิดขึ้นบ่อย ๆ ในสังคมการเมืองของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย เช่น การเรียกร้องของขุนนางอังกฤษที่จะมีมหากฎบัตร หรือแมกนาคาร์ต้า (Magna Carta) เพื่อขยายสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองของคนอังกฤษ การเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีนที่จัตุรัสเทียนอันเหมย เป็พฤษภาคม 2527 การเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยเพื่อให้ปวงชนไทยได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ปีพฤษภาคม 2475 หรือการปฏิรูปการเมืองไทย ปีพฤษภาคม 2544 โดยมีการเพิ่มรูปแบบ วิธีการ และขยายขอบเขต กลุ่มหรือจำนวนของประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญวัตถุประสงค์หนึ่ง

การศึกษาของนักศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักศึกษา การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา การเชื่อมโยงและประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างการเมืองภาคประชาชนด้วยตนเอง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพัฒนาการเมืองแบบพหุการเมืองที่เข้มแข็งโดยจะเอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ของกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และก่อให้เกิดประเด็นทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ขยับยกระดับเป็นประเด็นสาธารณะ เกิดการตรวจสอบกระบวนการทางการเมืองทั้งระบบ อันจะส่งผลต่อระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศและประชาชนส่วนรวม

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งโดยภาครัฐควรสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ของตน และ

ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นเพื่อออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

4.3.2.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการณรงค์แก่พรรคการเมือง

ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

กล่าวโดยสรุป พรรคการเมืองควรเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่หรือนักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการทางการเมืองและให้เข้าใจวิถีการในการดำเนินการทางการเมือง เพื่อจะได้เข้าใจและเข้าถึงกลไกการดำเนินการทางการเมือง

4.3.2.3 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกิจกรรมกลุ่ม

นักศึกษาต้องการพื้นที่และช่องทางเพื่อใช้ในการแสดงออกทางการเมือง (เช่น อาจจะเป็นรูปแบบการเปิดเวทีให้นักศึกษาเข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนประเด็นเกี่ยวกับการเมือง เพราะในปัจจุบัน ยังไม่มีพื้นที่ที่ภาครัฐเปิดให้กับนักศึกษาเพื่อใช้แสดงออกอย่างทั่วถึงและเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป สิ่งที่นักศึกษาสามารถทำได้ในกิจกรรมทางการเมือง คือ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาทางการเมืองของคนสมัยใหม่ โดยให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมารับฟังและนำไปพัฒนา

4.3.2.4 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดต่อสื่อสาร

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดต่อสื่อสาร ต้องสร้างขบวนการให้มีกลไกที่เป็นโครงข่ายแบบตัวแทน พร้อมทั้งสร้างบทบาทให้กับคนเหล่านี้ เพราะเยาวชนรุ่นนี้ ต้องการการยอมรับหรือชื่นชมจากคนรอบข้าง จึงมีลักษณะเป็นพลังย่อยที่ไม่ได้เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน แต่กระจายอยู่ในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะแตกต่างจากขบวนการนิสิตนักศึกษาในยุค 14 ตุลาคม 2516 หรือ 6 ตุลาคม 2519 อย่างสิ้นเชิง การเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ จึงต้องสร้างความรู้สึกร่วมกันหรือเป็นเจ้าของร่วมกันหรือเป็นหุ้นส่วนกับขบวนการนั้นอย่างเต็มที่ ดังนั้นการขับเคลื่อนทางการเมืองจึงต้องสร้างขบวนการเชิงเครือข่ายในแนวระนาบที่มีความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่แนวตั้งที่รับนโยบายจากส่วนกลางไปปฏิบัติ ทั้งนี้เยาวชนไม่ได้ยึดติดกับหัวข้อมากนัก จึงไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งเป็นประธานหรือเป็นนายกสโมสรนักศึกษาที่จะออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ แต่จะรวมกลุ่มจัดกิจกรรมกันเองในนามส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับคณะหรือมหาวิทยาลัย คิดหัวข้อหรือนโยบายสาธารณะและพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นจริง เช่น นำไปเสนอให้กับพรรคการเมือง เป็นต้น เหตุผลหนึ่งก็คือ ทุกคนมีสื่ออยู่ในมือ มีช่องทางในการเผยแพร่ในโลกออนไลน์เพื่อให้ผู้ติดตามเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือเป็นไวรัลมาร์เก็ตติ้งทางการเมืองอย่างหนึ่ง จึงดูเหมือนว่าขบวนการนักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม แต่ก็ยังมีพลังแฝงอยู่ เพียงแต่กระจายอยู่ในสังคมทั่วไป หากพรรคการเมืองใดสามารถทำรูปแบบใหม่ที่สื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ได้ก็อาจแปรเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียงได้เช่นกัน แต่ความท้าทายที่สำคัญก็คือ การทำวิจัยหรือการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจทางการเมืองในยุคปัจจุบันยังก้าวไม่เท่าทันพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่

เนื่องจากสังคมไทยมีความสลับซับซ้อนมากกว่าในอดีต ประกอบกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่นักวิจัยรัฐศาสตร์และนักวิเคราะห์การเมืองส่วนหนึ่งก็มุ่งสนใจงานที่เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาการเมือง อีกส่วนหนึ่งก็สนใจงานที่เป็นแนวคิดเชิงสถาบันทางการเมือง เช่น สนใจการออกแบบรัฐธรรมนูญหรือการเขียนกติกาการเลือกตั้ง เป็นต้น แต่ทั้ง 2 ส่วนนี้ยังอาศัยการออกแบบการวิจัยแบบเดิม ยังใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลแบบเดิม จึงไม่สามารถเท่าทันพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ได้ ควรส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันของเยาวชนเกี่ยวกับหลักนิติธรรมโดยอาจจัดเวทีสาธารณะหรือการสานเสวนาเพื่อเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงและทำความเข้าใจร่วมกันกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่พึงประสงค์

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะยุคปัจจุบันสื่อมีความสำคัญทางการเมืองหรือที่เรียกว่า data is knowledge ที่ข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วต่อการนัดหมายทำกิจกรรมทางการเมือง

4.3.2.5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการคัดค้าน

มีลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเคยมีการชักชวนให้คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นทางการเมืองทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ ตลอดจนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมาด้วยตระหนักและรู้ถึงผลของการไปใช้สิทธิว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและจะส่งผลต่อตัวเองและชุมชน แต่ทั้งนี้ถ้าเป็นการแสดงออกในลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมืองก็อาจจะยังมีความหวาดกลัวต่ออิทธิพลหรือผลของฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป ควรแสดงออกในลักษณะของการเมืองเชิงสร้างสรรค์ เช่น การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ การเสนอแนวทางการโพสต์กิจกรรมหรือสัญลักษณ์ โดยดำเนินการทางการเมืองที่ปราศจากความรุนแรง

4.3.3 ผลการศึกษาแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.3.3.1 แนวโน้มและทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ควรร่วมมือกันในทุกภาคส่วนสร้างบทบาทในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์เกิดขึ้นและถือเป็นหนทางก้าวแรกเพื่อที่จะนำพาประเทศก้าวต่อไปอย่างมั่นคง คู่ขัดแย้งที่เคยเผชิญหน้ากัน ควรกลับมาเจรจาพูดคุยกันด้วยเหตุด้วยผล ลดอคติระหว่างกัน ให้เกียรติกันและกัน อันจะเป็นการลดช่องว่างและเงื่อนไขที่ไม่สามารถดำเนินการได้สู่หนทางที่เป็นไปได้ ที่จะช่วยผลักดันให้สังคมสู่สันติสุข กระบวนการปรองดองต้องอาศัยเวลา ความอดทน และการมีส่วนร่วม จากทุกฝ่าย โดยทุกฝ่ายต้องยุติการดำเนินการใด ๆ ที่นำไปสู่การสร้าง ความขัดแย้งและทำลายบรรยากาศของการปรองดอง ใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ในการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เคารพสิทธิและเสรีภาพระหว่างกันและลดทัศนคติในการเอาชนะ หรือมองปัญหาในมุมมองของตนฝ่ายเดียว ดังนั้นความสามัคคีที่จะเกิดจากการสร้างความปรองดองเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูป

มิติอื่น ๆ หากไม่อาจสร้างสังคมให้สันติสุขหรือไม่อาจสร้างความปรองดองสมานฉันท์เกิดขึ้นมาได้จะเสียทั้งโอกาสและเวลาที่จะนำพาให้ก้าวพ้นจากความขัดแย้งภายในประเทศ และมุ่งเข้าสู่การแข่งขันบนเวทีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะชะงักงันมาอย่างยาวนาน

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มและทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรให้ทุกฝ่ายในทางสังคมหรือทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดต่อสถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นที่ความคิดเห็นแต่ละช่วงวัยที่แตกต่าง เพราะเมื่อมีความแตกต่าง ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น แนวโน้มในอนาคตควรเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มทางสังคม

4.3.3.2 แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เชิงสร้างสรรค์

ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ให้นักศึกษาไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ให้หลักสูตรจัดกิจกรรมเสวนาวิชาการเกี่ยวกับการเลือกตั้งเชิงสร้างสรรค์ ให้นักศึกษารู้จักวิเคราะห์สืบค้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ไม่เชื่ออย่างงมงาย ฝึกให้นักศึกษาเขียนบทความวิชาการ และหาช่องทางในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานในวารสารหรืองานประชุมวิชาการในระดับชาติ ให้รู้จักใช้เหตุผลในการบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรจัดกิจกรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาโดยการเน้นนำวิถีพระพุทธเจ้า และนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองไทยให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน สืบไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ในรูปแบบการวิจัย R&D (Research and Development) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เป็นการบูรณาการความร่วมมือของนักวิจัยร่วมกับผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และ นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยนำมาแสดงตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ชั้นปีการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1 เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0

1.2 อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21-23 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมามีอายุ 18-20 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 มีอายุ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 มีอายุ 24-26 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และมีอายุ 27-29 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1

1.3 ชั้นปีการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เรียนอยู่ปีที่ 4 ขึ้นไป จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รองลงมาเรียนอยู่ปีที่ 2 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 เรียนอยู่ปีที่ 3 จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และเรียนอยู่ปีที่ 1 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8

2. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา รายด้านและโดยรวม

ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.73$) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดค้าน ($\bar{X} = 3.16$) ด้านกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.91$) และด้านการติดต่อ ($\bar{X} = 2.58$) ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการเลือกตั้ง

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ได้แก่ ท่านตัดสินใจเลือกบุคคลผู้นั้นด้วยตัวของท่านเอง ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมา คือ ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล อบจ. นายกองค้การนักศึกษา ประธานสภานักศึกษา ประธานสภานักเรียน หัวหน้าห้อง ฯลฯ) ($\bar{X} = 3.78$) ท่านศึกษากระบวนการและวิธีการเลือกตั้งเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.75$) ท่านได้ศึกษานโยบาย วิเคราะห์แนวความคิดการดำเนินงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.58$) และท่านช่วยสอดส่องดูแลในเรื่องทุจริตการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ

2.2 ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อคำถาม ได้แก่ ท่านคิดว่าการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมือง คือ การช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 3.36$) รองลงมาคือท่านให้การสนับสนุนโดยการแชร์ข่าวสารข้อมูลการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองผ่านโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 3.17$) ท่านช่วย “เป็นปากเป็นเสียง” ในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองกับคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเพื่อนสนิท ($\bar{X} = 2.91$) ท่านให้การสนับสนุนการเงินตามกำลังแก่พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง ($\bar{X} = 2.66$) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ข้อคำถาม ได้แก่ ท่านได้ไปร่วมเดินรณรงค์หาเสียงให้แก่พรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.46$) ตามลำดับ

2.3 ด้านกิจกรรมกลุ่ม

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ได้รับความรู้และได้ประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนได้ ($\bar{X} = 3.32$) รองลงมา คือ ท่านคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทำให้ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 3.31$) ท่านกดแชร์ กดไลค์และกดติดตามเพจของกลุ่มนักรการเมืองหรือพรรคการเมือง ($\bar{X} = 2.93$) การเข้าร่วมกิจกรรมของนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ท่านรู้สึกว่าเป็น “คนใน” ($\bar{X} = 2.66$) และท่านเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม การสัมมนาของนักรการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.64$) ตามลำดับ

2.4 ด้านการติดต่อ

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักรการเมืองในเรื่องทั่วไป ($\bar{X} = 2.66$) รองลงมาคือการติดต่อกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักรการเมืองผ่านโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 2.61$) ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักรการเมืองในประเด็น การเมือง ($\bar{X} = 2.57$) การติดต่อกับบุคคลของพรรคการเมืองหรือนักรการเมืองผ่านการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ($\bar{X} = 2.56$) และท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักรการเมืองในเรื่องส่วนตัว ($\bar{X} = 2.54$) ตามลำดับ

2.5 ด้านการคัดค้าน

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อคำถาม ได้แก่ การร่วมชุมนุมประท้วง คัดค้าน ไม่ใช่การแสดงออกซึ่งความรุนแรง ($\bar{X} = 3.40$) รองลงมา คือ แม้ว่าการชุมนุมประท้วงคัดค้าน จะไม่ประสบความสำเร็จ ท่านก็มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่พลเมือง ($\bar{X} = 3.36$) ท่านคิดว่าการไปร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นหน้าที่ของพลเมืองและเป็นวิถีตามครรลองประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.33$) ท่านเชื่อว่าเสียงของท่านในการชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นเสียงที่มีความหมาย ($\bar{X} = 3.11$) และ ท่านได้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย ($\bar{X} = 2.62$) ตามลำดับ

3. การทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา

3.1 สมมติฐานที่ 1 นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพียงด้านเดียว ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง (Sig = 0.004)

3.2 สมมติฐานที่ 2 นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพียงด้านเดียว ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง (Sig = 0.004)

3.3 สมมติฐานที่ 3 นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4 การทดสอบสมมติฐานระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ จากความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้สถิติตามวิธีของ Scheffe'

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง ได้แก่ อายุ สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของ

อายุรายคู่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21-23 ปี มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป (Sig = 0.002)

4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.1 สถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้วยสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป นักศึกษาบางกลุ่มที่มีความเห็นด้วยกับการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองบางส่วน (ส่วนน้อย) แต่โดยส่วนมากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา เรื่องของการไปเดินขบวนเรียกร้องที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายโดยส่วนมากนักศึกษาจะไม่สนใจ และอีกทั้งนักศึกษายังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว

4.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ควรให้การศึกษานักศึกษา ในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักศึกษา การใช้ โยนิโสมนสิการ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา การเชื่อมโยงและประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง การเมืองภาคประชาชนด้วยตนเอง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพัฒนาการเมืองแบบพหุการเมืองที่ เข้มแข็งโดยจะเอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ของกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และ ก่อให้เกิดประเด็นทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ขยับยกระดับเป็นประเด็นสาธารณะ เกิดการตรวจสอบ กระบวนการทางการเมืองทั้งระบบ อันจะส่งผลการระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อ การบริหารประเทศและประชาชนส่วนรวม

4.3 แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ให้นักศึกษาไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ให้หลักสูตรจัดกิจกรรมเสวนา วิชาการเกี่ยวกับการเลือกตั้งเชิงสร้างสรรค์ ให้นักศึกษารู้จักวิเคราะห์สืบค้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อ ประเภทต่าง ๆ ไม่เชื่ออย่างงมงาย ฝึกให้นักศึกษาเขียนบทความวิชาการ และหาช่องทางในการตีพิมพ์ เผยแพร่ผลงานในวารสารหรืองานประชุมวิชาการในระดับชาติ ให้รู้จักใช้เหตุผลในการบูรณาการกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนมากมีส่วนร่วมในทางการเมือง มีการคัดค้าน การทำกิจกรรมกลุ่ม การรณรงค์แก่ พรรคการเมือง และด้านการติดต่อร่วมกับภาคีเครือข่ายในทางการเมืองหรือกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองแต่อาจจะดำเนินการทำไม่ใหญ่และรุนแรง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การแสดงออกทางการเมืองถึง

เป็นกิจกรรมหนึ่งตามแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังที่ สุจิต มีธรรม (2537: 14) ได้กล่าวถึงนักศึกษาในฐานะที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางเป็นกำลังที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมนิสิตจึงควรจะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมืองทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิประโยชน์แทนประชาชนรวมทั้งคอยถ่วงดุลอำนาจของผู้ปกครองประเทศในประเด็นปัญหาต่าง ๆ เป็นตัวแทนส่วนหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งนิสิตเคยปรากฏบทบาททางการเมืองโดยการเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 แต่ในปัจจุบัน นักศึกษากลับไม่ได้มีบทบาททางการเมืองมากนัก ดังจะเห็นจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตปัจจุบันอยู่ในระดับต่ำไม่ว่าจะเป็น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการประชุมเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี ฤณอมสุข (2554) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต ภาควิชาพลศึกษาและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน พบว่านักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย และการรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต โดยตัวแปรอิสระที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง โดยตัวแปรอื่น ๆ ที่ศึกษาได้แก่ อายุ และ ภูมิฐานะของนักศึกษา

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้ง เป็น อายุ นั้นหมายความว่าอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เล็ก จันท์สอาด (2549) ได้ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต จำแนกตาม เพศ คณะ และชั้นปี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตชายและหญิงมหาวิทยาลัยบูรพา ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ทุกคณะ จำนวน 519 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากที่สุด คือ กิจกรรมด้านกีฬาและพัฒนาศักยภาพ กิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมเป็นกรรมการมาก คือ กิจกรรมด้านส่งเสริมวิชาการ และกิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมมาก คือ กิจกรรมด้านบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมพบในระดับปานกลางซึ่งมีหลายประการเรียงตามลำดับ คือ กิจกรรมบางประเภทไม่บรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากขาดการวางแผนที่ดี อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เหมาะสมและขาดการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ส่วนความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้รู้จักปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้รู้จักและมีเพื่อนมากขึ้น และช่วยให้ได้รับประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต การเปรียบเทียบ พบว่าเพศต่างกันมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่แตกต่างกัน แต่นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีต่างกันมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโสภากุล (2562) ได้ศึกษาเรื่อง นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกับความตื่นตัวทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า สถาบันกลุ่มเมลาทางการเมืองมีบทบาทต่อความตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.12, SD = 0.28) วัฒนธรรม

ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.31, SD = 0.31) นักศึกษาร้อยละ 97.77 มีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่มีความรู้ความสนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.55, SD = 0.42) และนักศึกษารับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก มากที่สุด สรุปโดยภาพรวม นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมามีทัศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษาคิดว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 97.33 เหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือก คือนโยบาย ในอนาคตประเทศ

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาควิชาศึกษาศาสตร์ ควรให้การศึกษาแก่นักศึกษาในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนักศึกษา การใช้โยนิโสมนสิการ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา การเชื่อมโยงและประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างการเมืองภาคประชาชนด้วยตนเอง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพัฒนาการเมืองแบบพหุการเมืองที่เข้มแข็งโดยจะเอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ของกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และก่อให้เกิดประเด็นทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ขยับยกระดับเป็นประเด็นสาธารณะ เกิดการตรวจสอบกระบวนการทางการเมืองทั้งระบบ อันจะส่งผลการระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศและประชาชนส่วนรวม ซึ่ง มานิตย์ จุมปา (2541 : 8) มองว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาจะมีเฉพาะเมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งเมื่อมีการหย่อนบัตรเลือกตั้งไปแล้ว ก็เหมือนกับว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เสร็จสิ้นแล้ว จะกลับมามีส่วนร่วมอีกครั้งก็ต่อเมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรใหม่ จนเกิดคำถามที่ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง” ทั้ง ๆ ที่โดยหลักประชาธิปไตยแล้ว การเมืองเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2555) ซึ่งศึกษากับผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศไทย จำนวน 1,500 คน พบว่า คุณสมบัตินของการเป็นพลเมืองที่ประชาชนให้ความสำคัญสูงสุด 5 อันดับแรก คือ การทำงานแบบสุจริต การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่คนไทยมีคุณสมบัตินของการเป็นพลเมืองใน 5 อันดับแรก คือ การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การทำงานแบบสุจริต การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างคุณสมบัตินของการเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์กับคุณสมบัตินที่มีอยู่จริงของความเป็นพลเมือง คือ การสามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตาม วุฒิพร ลิ้มวรภักดิ์ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์และแนวหน้า ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์โดยนำเสนอความจริง ให้ความรู้ เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างประชาชนกับสื่ออันมีต่อการบริหารทางการเมืองของรัฐบาล และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ พบว่าการคัดกรองข้อมูล จัดการความคิดเห็นของผู้ใช้ ประสานงานตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ และเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง โดยส่วนใหญ่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนทางการเมือง รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ทางการเมืองอันช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย 2) อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง พบว่า ปัจจุบันอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างสังคมเปลี่ยนไป โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตประชาชนมากขึ้นส่งผลทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนาสูง มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่องในปริมาณที่ไม่จำกัด ส่งผลให้พลเมืองมีสิทธิ โอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อยู่ในความเหมาะสมแห่งการเป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 1) การประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจแก่นักศึกษาถึงบทบาทนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อยู่ในความเหมาะสมแห่งการเป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา
- 2) ส่งเสริมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่เหมาะสม
- 3) นำวิถีปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมาพัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยนำหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) มหาวิทยาลัยควรให้จัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมแก่บริบทมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา
- 2) มหาวิทยาลัยควรจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ด้านกิจกรรมกลุ่ม ด้านการติดต่อ และด้านการคัดค้าน ให้อยู่ในกรอบที่สามารถดำเนินการได้
- 3) มหาวิทยาลัยควรฝึกให้บุคลากรและนักศึกษามีวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาสังคม ซึ่งมีเงื่อนไข คือ จะต้องวิเคราะห์ให้พบว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและสาเหตุของปัญหานั้นอย่างไร รวมถึงสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคมนั้น ๆ อย่างสร้างสรรค์และนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามีส่วนร่วม

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยหน่วยวิเคราะห์ที่กว้างมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะนักศึกษา
- 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับนักศึกษามหาวิทยาลัยอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). *หลักการบริหารแบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ..
- กรมวิชาการ. (2541). *คู่มือการเรียนการสอนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กฤษชพลณ์ บุญครอง และ ศิวัช ศรีโสภากุล. (2562). *นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกับความตื่นตัวทางการเมือง*. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 8(3), 94.
- กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). *คู่มือสร้างเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2546). *พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางานกระทรวงแรงงาน.
- คณาลักษณ์ จงปิวรวงศ์. (2555). *ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- จำลอง พรหมสวัสดิ์. (2554). *พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, วิทยาลัยสื่อสารการเมือง, มหาวิทยาลัยเกริก.
- เจริญ ภัสระ. (2540). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ*. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 12(4).
- เฉลิม เกิดโมลี. (2543). *แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย*. เอกสารวิชาการที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์.
- ธเนศ ขำเกิด. (2537). *ฝันถึงประชาธิปไตยบ้านเรา*. กรุงเทพฯ: สารพัฒนาหลักสูตร.
- บรรยงค์ โตจินดา. (2548). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มยุรี ถนอมสุข. (2554). *การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตภาควิชาพลศึกษาและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*. รายงานการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2541). *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักรัฐศาสตร์และการบริหาร*. หน่วยที่ 1-8. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รัฐบุรุษ คุ่มทรัพย์. (2555). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 4(2).
- ลิขิต อีระเวคิน. (2546). *ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- เล็ก จันทร์สอาด. (2549). *การเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชรภรณ์ โพธิ์ศรีดา. (2543). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิฑูรย์ ภูษ. (2548). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมคิด บางโม. (2548). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). *การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2551). *การพัฒนา การจัดการความขัดแย้ง การมีส่วนร่วม และสังคมเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: นิวส์ เมคเกอร์ จำกัด.

- สาโรช บัวศรี. (2520). *พื้นฐานการเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: สาส์น.
- สุนทร จันทศรี. (2530). *การประถมศึกษากับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ..
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2534). *คู่มือผู้บริหารโรงเรียน: การดำเนินการนิเทศ ภายในโรงเรียน ประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- อมร รักษาสัตย์. (2543). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. คู่มือการเรียนการสอนการเผยแพร่และการมีส่วนร่วมสำหรับครูอาจารย์ และผู้นำชุมชน*. กรุงเทพฯ: การ์ตูนการพิมพ์.
- อัญชลี เอกศาสตร์. (2555). *การแสวงหาข่าวสารทางการเมืองผ่านเฟสบุ๊กและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- อัญชลี วงษ์บุญงาม และ ดารณี ธีญญสิริ. (2554). *การเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ความรู้ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- Huntington, S. P., & Nelson, J. M. (1982). *No easy choice: Political participation in developing countries*. Cambridge: Harvard University Press.
- Milbrath, L. W. (1971). *Political Participation*. New York: University of Buffalo Press.
- Nie, N., Verba, S., & Kim, J. O. (1975). Participation and the Life-Cycle. *Comparative Politics*, 6 (4), 319-40.
- Parry, G. (1972). *Participation in politic*. Manchester: Manchester University Press.
- Robert, G. K. (1971). *A dictionary of political analysis*. London: Longman.
- Roth, D. F., & Wilson, F. L. (1980). *The comparative study of politics*. EnglewoodCliffs, NY : Prentice-Hall.
- Weiner, M. (1971). Political participation: Crisis of the political process. In B. Leonard, and others (Eds.), *Crisis on sequences in political development*. Princeton: Princeton University Press.
- Leonard and others (Eds.). *Crisis on sequences in political development*. Princeton: Princeton University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำหรับนักศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา
2. แบบสอบถามนี้มี 3 ตอน
  - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) จำนวน 5 ข้อ
  - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 25 ข้อ
  - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมือง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการเลือกตั้ง 2) ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง 3) ด้านกิจกรรมกลุ่ม 4) ด้านการติดต่อ 5) ด้านการคัดค้าน
3. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลไปทำการวิจัยและเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพ เนื่องจากแบบสอบถามที่ตอบครบทุกข้อเท่านั้นจะเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์
4. ข้อมูลจากแบบสอบถามไม่มีผลเสียหายหรือกระทบต่อนักศึกษาแต่อย่างใด
5. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับและนำไปใช้เพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาด้วยดี จึงขอขอบคุณ
ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ และคณะ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย
1. เพศ	☐ ชาย ☐ หญิง	
2. อายุ	☐ 18-20 ปี ☐ 21-23 ปี ☐ 24-26 ปี ☐ 27-29 ปี ☐ 30 ปีขึ้นไป	
3. ชั้นปีการศึกษา	☐ ชั้นปี 1 ☐ ชั้นปี 2 ☐ ชั้นปี 3 ☐ ชั้นปี 4 ขึ้นไป	

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา

คำชี้แจง

โปรดอ่านข้อความอย่างละเอียดแล้วพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมตามสภาพความเป็นจริงของนักศึกษามากที่สุด

ระดับ 5 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อยที่สุด

ที่	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับการมีส่วนร่วม					สำหรับ ผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
1. ด้านการเลือกตั้ง							
	1. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล อบจ. นายองค์การนักศึกษา ประธานสภา นักศึกษา ประธานสภานักเรียน หัวหน้าห้อง ฯลฯ)						☐
	2. ท่านได้ศึกษานโยบาย วิเคราะห์แนวความคิดการ ดำเนินงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างดี						☐
	3. ท่านศึกษากระบวนการและวิธีการเลือกตั้งเป็น อย่างดี						☐
	4. ท่านตัดสินใจเลือกบุคคลผู้นั้นด้วยตัวของท่านเอง						☐
	5. ท่านช่วยสอดส่องดูแลในเรื่องทุจริตการเลือกตั้ง						☐
2. ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง							
	1. ท่านให้การสนับสนุนการเงินตามกำลังแก่พรรค การเมืองในการรณรงค์หาเสียง						☐
	2. ท่านให้การสนับสนุนโดยการแชร์ข่าวสารข้อมูลการ รณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองผ่านโลกออนไลน์						☐
	3. ท่านได้ไปร่วมเดินรณรงค์หาเสียงให้แก่พรรค การเมือง						☐

ที่	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับการมีส่วนร่วม					สำหรับ ผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
	4. ท่านช่วย “เป็นปากเป็นเสียง” ในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองกับคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเพื่อนสนิท						☐
	5. ท่านคิดว่าการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองคือ การช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง						☐
3. ด้านกิจกรรมกลุ่ม							
	1. ท่านเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม การสัมมนาของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอ						☐
	2. ท่านกดแชร์ กดไลค์และกดติดตามเพจของกลุ่มนักการเมืองหรือพรรคการเมือง						☐
	3. ท่านคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทำให้ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักการเมืองหรือพรรคการเมืองอย่างถูกต้อง						☐
	4. การเข้าร่วมกิจกรรมของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ท่านรู้สึกว่าเป็น “คนใน”						☐
	5. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักการเมืองหรือพรรคการเมืองทำให้ได้รับความรู้และได้ประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนได้						☐
4. ด้านการติดต่อ							
	1. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องส่วนตัว						☐
	2. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในเรื่องทั่วไป						☐
	3. ท่านได้สื่อสารกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในประเด็น การเมือง						☐
	4. การติดต่อกับบุคคลในพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านโลกออนไลน์						☐
	5. การติดต่อกับบุคคลของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองผ่านการสื่อสารแบบเผชิญหน้า						☐

ที่	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับการมีส่วนร่วม					สำหรับ ผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
5. ด้านการคัดค้าน							
	1. ท่านได้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย						☐
	2. ท่านเชื่อว่าเสียงของท่านในการชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นเสียงที่มีความหมาย						☐
	3. ท่านคิดว่าการไปร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้านเป็นหน้าที่ของพลเมืองและเป็นวิถีตามครรลองประชาธิปไตย						☐
	4. การร่วมชุมนุม ประท้วง คัดค้าน ไม่ใช่การ แสดงออกซึ่งความรุนแรง						☐
	5. แม้ว่าการชุมนุมประท้วงคัดค้าน จะไม่ประสบความสำเร็จ ท่านก็มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่พลเมือง						☐

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ด้านการเลือกตั้ง.....

.....

ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง.....

.....

ด้านกิจกรรมกลุ่ม.....

.....

ด้านการติดต่อ.....

.....

ด้านการคัดค้าน.....

.....

ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

_*****_

ด้วย พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ และคณะ ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ 2563 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... นามสกุล..... อายุ.....ปี
 ที่อยู่.....
 ชั้นปีการศึกษา.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ. .... เวลา.....ถึง.....น.
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 ผู้สัมภาษณ์ (ผู้วิจัย).....
 ผู้บันทึกข้อมูล (ผู้วิจัย) (จดบันทึก, บันทึกเสียง, บันทึกภาพ).....

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคำถาม ดังนี้

- 1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นอย่างไร

.....
 .....

1.2 การตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นอย่างไร

.....
 .....

1.3 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

.....
 .....

2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.1 ด้านการเลือกตั้ง ควรเป็นอย่างไร

.....

2.2 ด้านการรณรงค์แก่พรรคการเมือง ควรเป็นอย่างไร

.....

2.3 ด้านกิจกรรมกลุ่ม ควรเป็นอย่างไร

.....

2.4 ด้านการติดต่อสื่อสาร ควรเป็นอย่างไร

.....

2.5 ด้านการคัดค้าน ควรเป็นอย่างไร

.....

3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.1 แนวโน้มและทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา ควรเป็นอย่างไร

.....

3.2 แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เชียงแสน ควรเป็นอย่างไร

.....

ขออนุโมทนาขอบคุณ
ที่ท่านได้กรุณาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง
ประวัติการศึกษา

พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ (หัวหน้าโครงการวิจัย)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ร.ม. (การเมืองการปกครอง)
ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น)
ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
- ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง
ประวัติการศึกษา

ดร.กัญจวิภา วิจิตรวัชรารักษ์ (นักวิจัย)
หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ศศ.ม. (รัฐศาสตร์)
ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
- ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง
ประวัติการศึกษา

นายธนะชัย สามล (นักวิจัย)
อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์
รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น)
ร.บ. (รัฐศาสตร์)
- ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง
ประวัติการศึกษา

นายณัฐพล บุตดีวรรณ (ผู้ช่วยนักวิจัย)
เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป คณะสังคมศาสตร์
ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง)